

„DNB Latvijas barometra” apraksts

„DNB Latvijas barometrs” ir Latvijas iedzīvotāju noskaņojuma, viedokļu un attieksmes pret dažādiem sociāliem, ekonomiskiem u.c. jautājumiem pētījums, kurš ietver arī dažādu sfēru pazīstamu ekspertu vērtējumu un cēloņsakarību analīzi.

„DNB Latvijas barometrs” tiek veidots katru mēnesi, un tajā tiek pētītas konkrētā brīža aktuālākās norises. Paralēli katrā no aptaujām sabiedrībai tiek uzdots arī indikatoru jautājumu kopums, kas norāda uz vispārējā sabiedrības noskaņojuma izmaiņām.

Dati tiek iegūti SKDS Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju aptaujā, veicot tiešās intervijas respondentu dzīves vietās. Ar stratificētās nejaušās izlases metodi katru mēnesi tiek aptaujāti ne mazāk kā 1000 respondenti vecumā no 18 līdz 74 gadiem visā Latvijā. Izlase ir reprezentatīva attiecībā pret ģenerālo kopumu. Pētījuma statistiskā kļūda kopējiem atbilžu sadalījumiem nepārsniedz + / - 3% robežas.

„DNB Latvijas barometra” Nr.49 satura rādītājs

Informācija par „DNB Latvijas barometru”	1
I DAĻA - INDIKATORI	
Kopējais sabiedrības noskaņojums	3
Tagadnes un nākotnes vērtējums	3
Kopējās situācijas attīstības vērtējums	4
Latvijas ekonomikas stāvokļa vērtējums	4
Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums	6
Iespēju atrast labu darbu vērtējums	7
Valdības darba vērtējums	7
II EKSPERTU KOMENTĀRI PAR INDIKATORIEM	
Agnese Bičevska, Inese Ilmere, Raita Karnīte, Gundars Ķeniņš – Kings, Daniels Pavļuts, Klāvs Sedlenieks, Alise Trautmane, Aiva Vīksna	8
III DAĻA – UZŅĒMĒJDARBĪBA	
Iedzīvotāju uzskati par iespējām uzsākt savu uzņēmējdarbību	11
Uzskati par ieguvumiem un zaudējumiem, veicot uzņēmējdarbību	13
Uzskati par veiksmīgiem uzņēmējiem	14
IV DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR UZŅĒMĒJDARBĪBU	
Aldis Baumanis, Agnese Bičevska, Vilis Brūveris, Dairis Cāltis, Jānis Endziņš, Arnis Kaktiņš, Valts Kalniņš, Raita Karnīte, Marija Krūmiņa, Gundars Ķeniņš – Kings, Agris Ķipurs, Agris Lapiņš, Uldis Osis, Daniels Pavļuts, Klāvs Sedlenieks, Normunds Skauģis, Aiva Vīksna, Aija Žigure	16
PIELIKUMI	
Aptaujas tehniskā informācija	23
Aptaujā izmantotā anketa	24

„DNB Latvijas barometra” Nr.49 vajadzībām veiktās aptaujas tehniskā informācija

Aptaujas dati iegūti pētījumu centra SKDS Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju aptaujā laika posmā no 11.05.2012. līdz 28.05.2012. Ar stratificētās nejaušās izlases metodi, veicot tiešās intervijas respondentu dzīves vietās, tika aptaujāts 1001 respondents vecumā no 18 līdz 74 gadiem visā Latvijā.

I DAĻA – INDIKATORI

„DNB Latvijas barometra” Nr.49 galvenie rezultāti

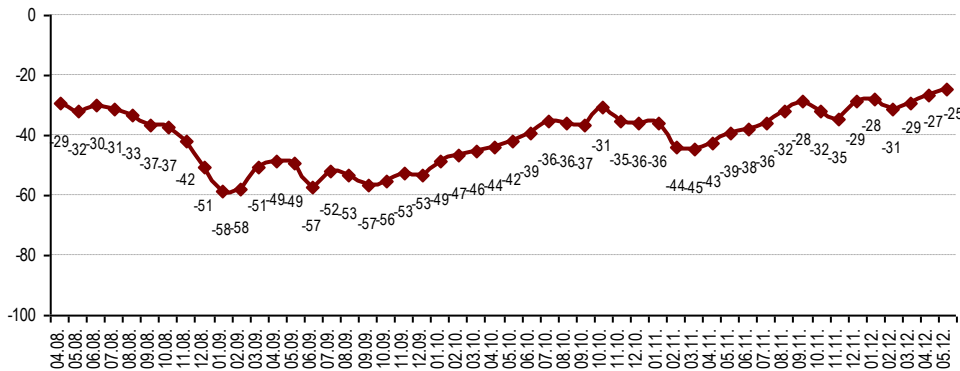
Kā liecina „DNB Latvijas barometra” Nr.49 dati, maijā ir saglabāties tendence uzlaboties sabiedrības noskaņojumam – ir vērojami uzlabojumi gan Kopējā noskaņojuma, gan Tagadnes vērtējuma indeksā. Nākotnes vērtējuma indekss, kaut arī kopš aprīļa nemainīgs, joprojām ir pozitīvs (+2). Salīdzinājumam jāatgādina, ka iepriekš šī gada laikā tas bija robežās no -1 līdz -3.

Ja analizē detalizētāk izmaiņas dažādos apakšindeksos, vērojams, ka atzinīgāki vērtējumi sniegti par valdības darbu, pašreizējām izmaiņām Latvijas ekonomiskajā stāvoklī, kā arī par kopējās situācijas attīstību valstī. Savukārt iespēju atrast labu darbu un ģimenes materiālā stāvokļa attīstības indeksi maijā pasliktinājušies par vienu līdz diviem punktiem.

- Maijā ir nedaudz pieaudzis to iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka **kopējā situācija Latvijā** attīstās pareizā virzienā (21%). Iepriekš laika posmā no 2012.gada janvāra līdz aprīlim tā domāja ne vairāk kā 19% iedzīvotāju.
- Lūgti novērtēt **pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli**, kopumā 64% bija noskaņoti kritiski (atbildes „*loti slikts*” un „*drīzāk slikts*”). Jāatgādina, ka aprīlī negatīvu vērtējumu sniedza 69%. Nedaudz optimistiskāk nekā iepriekš vērtētas arī **izmaiņas pašreizējā ekonomiskajā situācijā** – kopš šī gada janvāra to iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka stāvoklis uzlabojas, pieaudzis no 11% līdz 18%. Arī prognozes par **ekonomikas stāvokli pēc gada** maijā nedaudz biežāk (25%) nekā iepriekš šogad (19% - 23%) bijušas optimistiskas (stāvoklis būs „*ievērojami uzlabojies*” vai „*nedaudz uzlabojies*”),
- Kaut arī maijā mazāk nekā 1/10 iedzīvotāju (7%) pozitīvi vērtēja **savu / savas ģimenes materiālo stāvokli**, nedaudz retāk sniegti arī kritiski vērtējumi – to iedzīvotāju īpatsvars, kuri savas ģimenes finansiālo situāciju atzina par „*loti sliktu*” vai „*drīzāk sliktu*”, samazinājies no 45% aprīlī līdz 41% maijā. Savukārt, prognozējot, kāds varētu būt **viņu finansiālais stāvoklis pēc gada**, maijā biežāk nekā aprīlī pausts viedoklis, ka tas nebūs mainījies (49% aprīlī un 52% maijā). Retāk nekā iepriekš sniegtas gan pozitīvas, gan negatīvas prognozes.
- **Iespējas atrast labu darbu** Latvijā maijā vērtētas nedaudz kritiskāk nekā aprīlī – ir pieaudzis to iedzīvotāju īpatsvars, kuri šādas iespējas vērtē kā „*loti sliktas*” (37% aprīlī, bet maijā, tāpat kā martā, 40%).
- Toties **valdības darba vērtējums** ir uzlabojies – ja aprīlī 18% to vērtēja atzinīgi, tad maijā apmierinātību ar to pauda kopumā 23%. Negatīvo atbilžu īpatsvars samazinājies no 76% aprīlī līdz 71% maijā.

Kopējais sabiedrības noskaņojums

Kopējā noskaņojuma INDEKSS

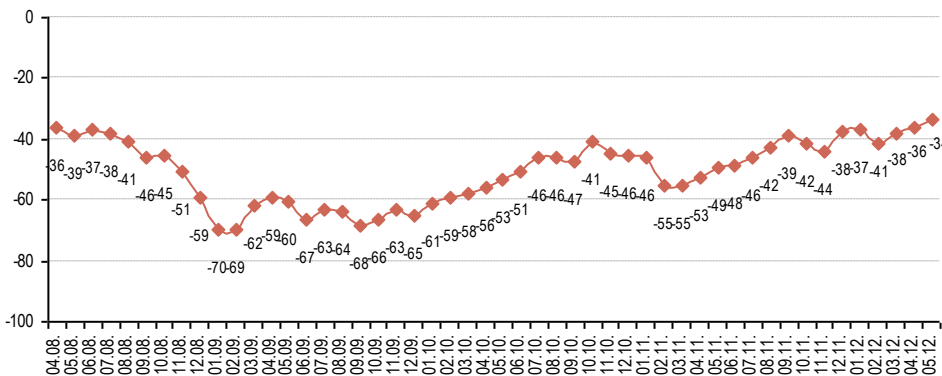

Visi respondenti

Kā liecina „DNB Latvijas barometra” Nr.49 dati, Kopējā noskaņojuma indekss maijā ir uzlabojies par diviem punktiem, salīdzinot ar iepriekšējo aptauju aprīlī. Ja aprīlī tas bija -27, tad maijā: -25. Jāatgādina, ka iepriekšējos šī gada mēnešos indekss svārstījās robežās no -31 līdz -28, bet iepriekš tas bija vēl zemāks.

Tagadnes un nākotnes vērtējums

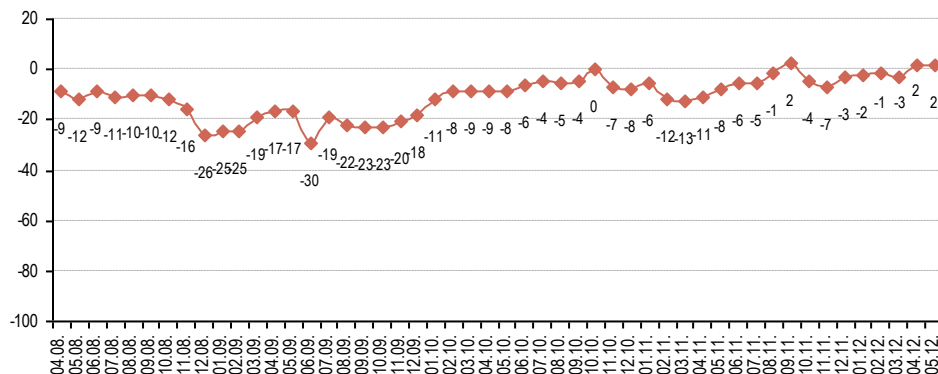
Tagadnes vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

Arī Tagadnes vērtējuma indekss, līdzīgi kā Kopējā noskaņojuma indekss, maijā ir uzlabojies par diviem punktiem: no -36 aprīlī līdz -34.

Nākotnes vērtējuma INDEKSS

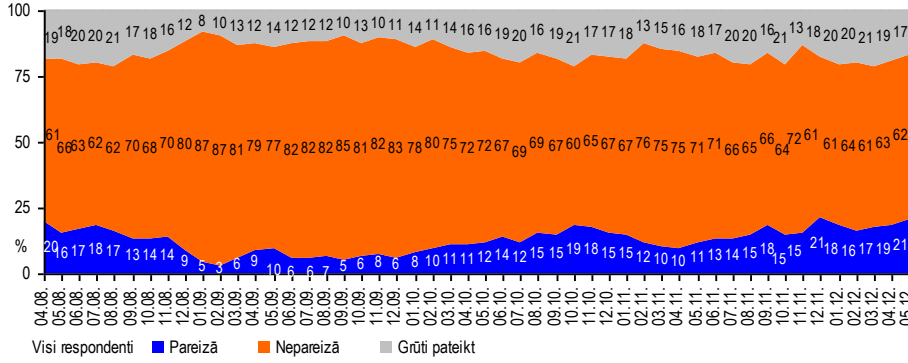
Visi respondenti

Savukārt Nākotnes vērtējuma indekss pēdējā mēneša laikā nav mainījies: gan aprīlī, gan maijā tas bija +2. Iepriekš šogad Nākotnes vērtējuma indekss bija negatīvs (no -3 līdz -1), bet pirms gada – 2011.gada pirmajā pusgadā – tas svārstījās no -13 līdz -6.

Kopējā noskaņojuma indekss ir aprēķināts, balstoties uz „DNB Latvijas barometrā” iegūtajiem rādītājiem par iedzīvotāju attieksmi pret kopējo situāciju Latvijā, valdības darbu, ekonomikas stāvokli un tā attīstības tendencēm, darba iespējām, kā arī iedzīvotāju materiālā stāvokļa pašvērtējumu. Kopējā noskaņojuma indekss ir iegūts no 8 apakšindeksiem, kas detalizētāk analizēti tālāk materiālā. Indekss var svārstīties no +100 (visi vērtējumi pozitīvi) līdz -100 (visi vērtējumi negatīvi). Tagadnes vērtējuma indekss tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no 6 apakšindeksiem (kopējās situācijas attīstības vērtējuma, pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma, ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena, pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma, darba izredžu vērtējuma un valdības darba vērtējuma indeksa). Nākotnes vērtējuma indekss tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no 2 apakšindeksiem (Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes un ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes).

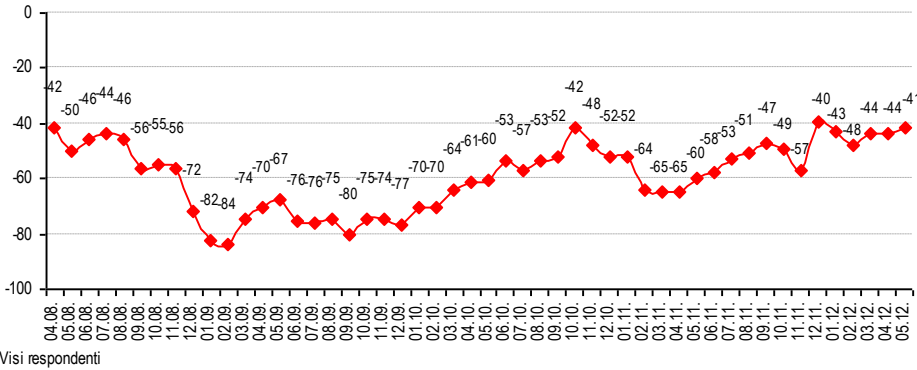
Kopējās situācijas attīstības vērtējums

Vai, Jūsaprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā?

Lūgti atbildēt uz jautājumu, vai, viņaprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā, 2012.gada maijā nedaudz vairāk kā 1/5 iedzīvotāju puda viedokli, ka attīstība notiek pareizā virzienā (21%). Iepriekš šogad tā uzskatīja līdz 19% iedzīvotāju. To, ka attīstība Latvijā noris nepareizā virzienā, maijā norādīja 62% (aprīlī tā domāja 63%).

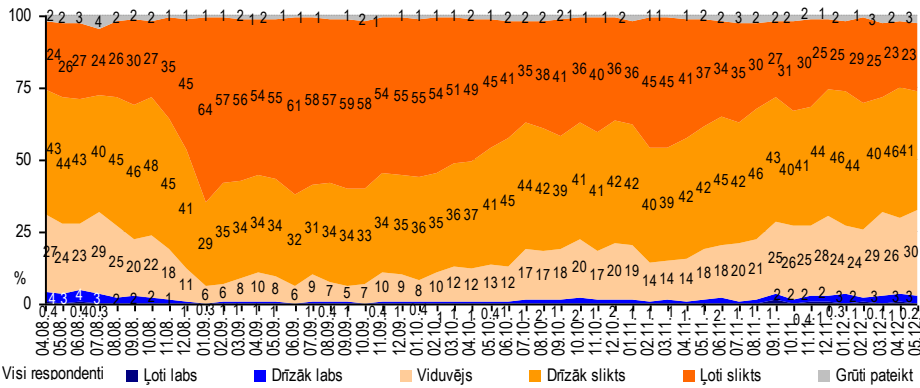
Kopējās situācijas attīstības vērtējuma INDEKSS

Latvijas ekonomikas stāvokļa vērtējums

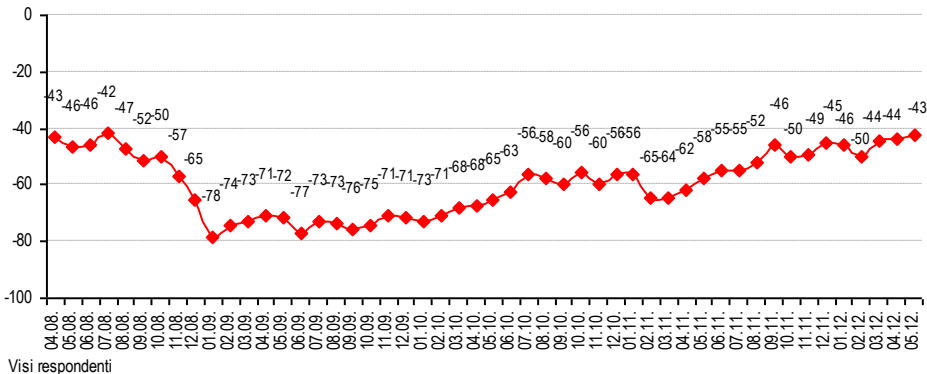
Pašreizējā Latvijas ekonomiskā stāvokļa vērtējums

Kā Jūs novērtētu pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Vērtējot pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli, iedzīvotāji joprojām pārsvarā pauduši kritisku viedokli: kopumā 64% to vērtēja kā sliktu, tai skaitā 23% - kā „ļoti sliktu”. Tiesa, jāatgādina, ka aprīlī negatīvu vērtējumu sniedza 69%. Salīdzinot ar aprīli, nedaudz biežāk iedzīvotāji uzskatījuši, ka pašreizējais Latvijas ekonomikas stāvoklis ir „viduvējs” (attiecīgi 26% aprīlī un 30% maijā). Savukārt pozitīvo atbilžu īpatsvars joprojām ir ļoti zems (3%).

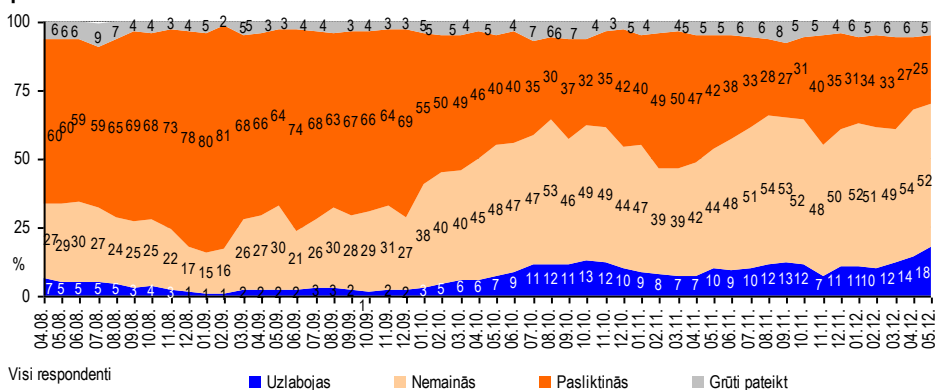
Pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma INDEKSS

Apakšindeksi atspoguļo pozitīvo un negatīvo vērtējumu īpatsvaru starpību, kur daļēji pozitīvo/negatīvo vērtējumu minēšanas biežums (%) ir reizināts ar koeficientu 0.5, bet pilnībā pozitīvo/negatīvo vērtējumu minēšanas biežums - ar koeficientu 1. Līdz ar to indekss var svārstīties robežās no +100 līdz -100.

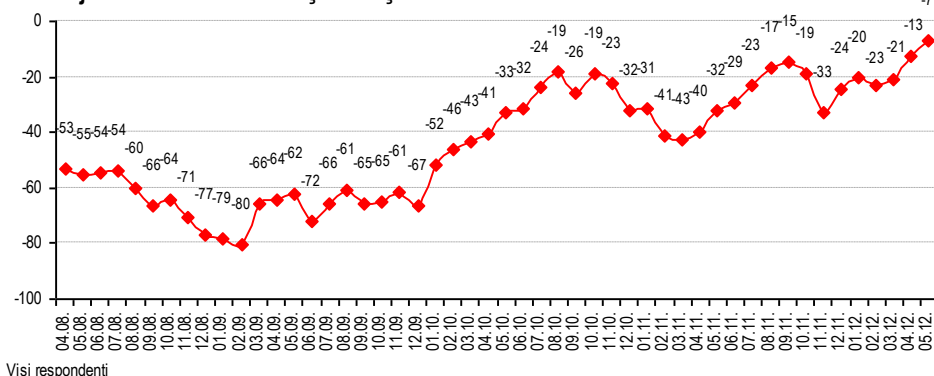
Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu vērtējums

Vai, Jūsaprāt, Latvijas ekonomikas situācija šobrīd kopumā uzlabojas, nemainās vai arī pasliktinās?

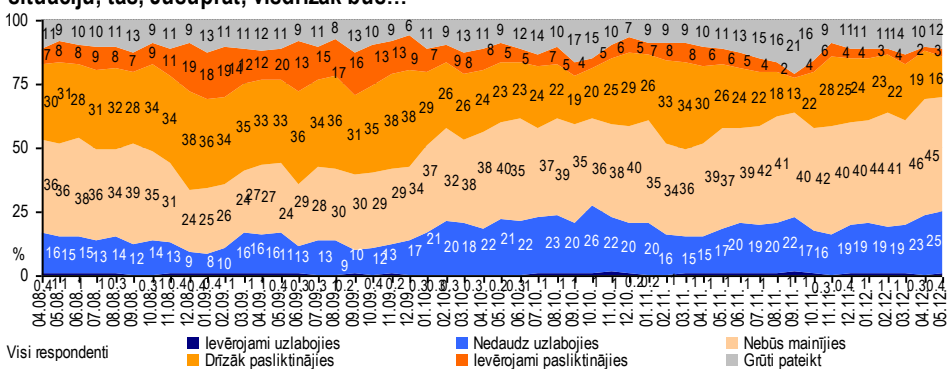
Maijā nedaudz optimistiskāk nekā iepriekš vērtētas pašreizējās izmaiņas Latvijas ekonomikas situācijā – kopš 2012.gada sākuma to iedzīvotāju īpatsvars, kuri domā, ka situācija uzlabojas, ir pieaudzis no 11% līdz 18%. Savukārt to iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka stāvoklis pasliktinās, kopš gada sākuma ir samazinājies no 34% līdz 25%. Tiesa, aptuveni puse domā, ka situācija nemainās (52%).

Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena INDEKSS

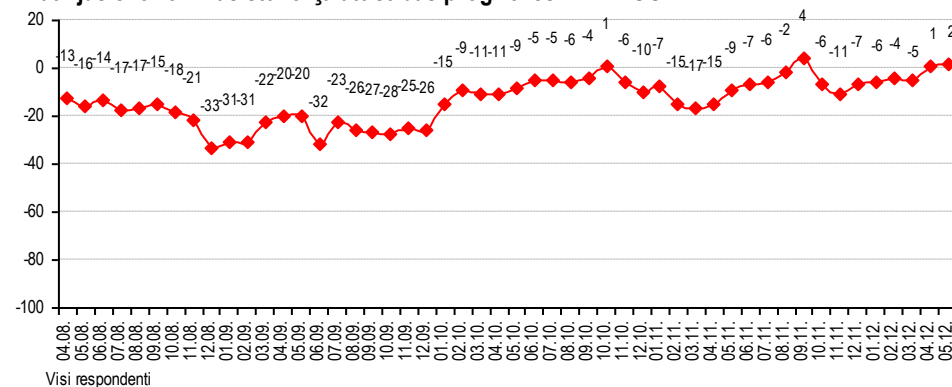
Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognoze

Domājot par Latvijas ekonomikas stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju, tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Prognozējot, kāds varētu būt Latvijas ekonomiskais stāvoklis pēc gada, 1/4 iedzīvotāju (25%) maijā sniedza optimistiskas prognozes (atbildes „ievērojami uzlabojies” un „nedaudz uzlabojies”). Tas ir nedaudz biežāk nekā iepriekš 2012.gadā (19% - 23%). Kopumā 19% maijā uzskatīja, ka stāvoklis pēc gada būs pasliktinājies (iepriekš: 21% - 28%), bet 45% - ka nebūs mainījies (iepriekš: 40% - 46%).

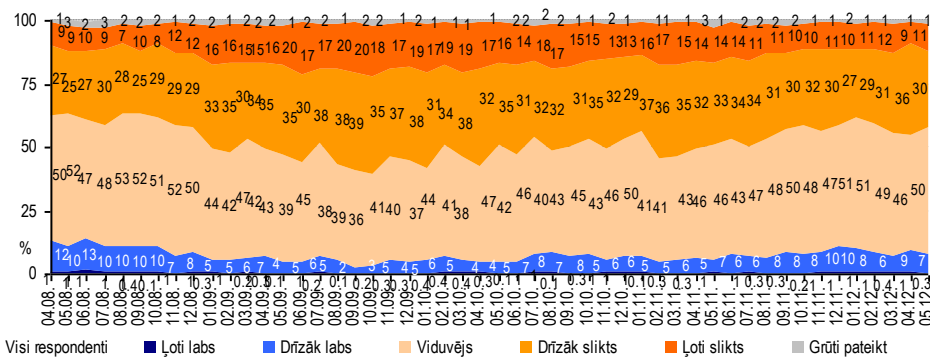
Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes INDEKSS

Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums

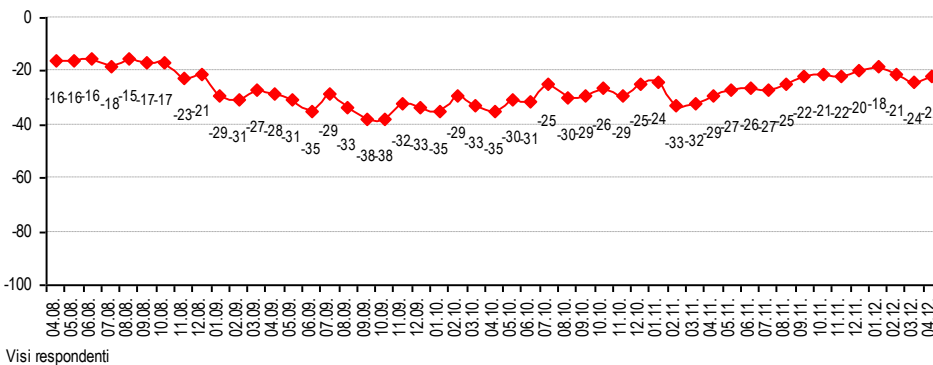
Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums

Kā Jūs novērtētu savu/ savas ģimenes pašreizējo finansiālo stāvokli? Vai, Jūsprāt, tas ir...

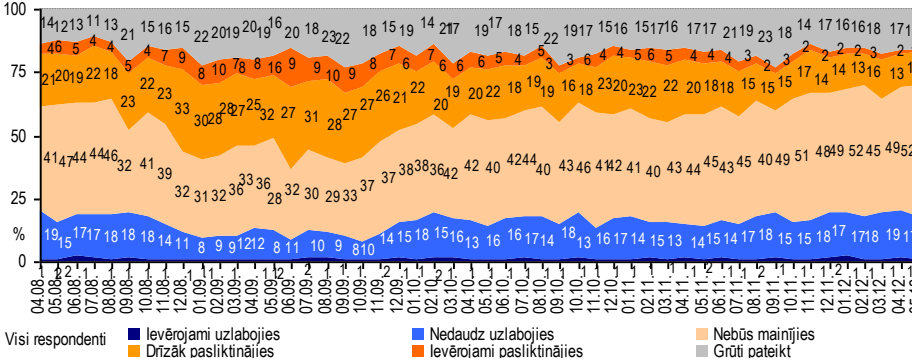
Kaut arī maijā mazāk nekā 1/10 iedzīvotāju (7%) savu/savas ģimenes pašreizējo finansiālo stāvokli vērtēja kā labu („*ļoti labu*” vai „*drīzāk labu*”), ir samazinājies to iedzīvotāju īpatsvars, kuri savas ģimenes materiālo stāvokli vērtē kā sliktu (no 45% aprīlī līdz 41% maijā). Puse iedzīvotāju (50%) maijā uzskatīja, ka tas ir viduvējs (iepriekš šogad: 46% - 51%).

Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma INDEKSS

Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognoze

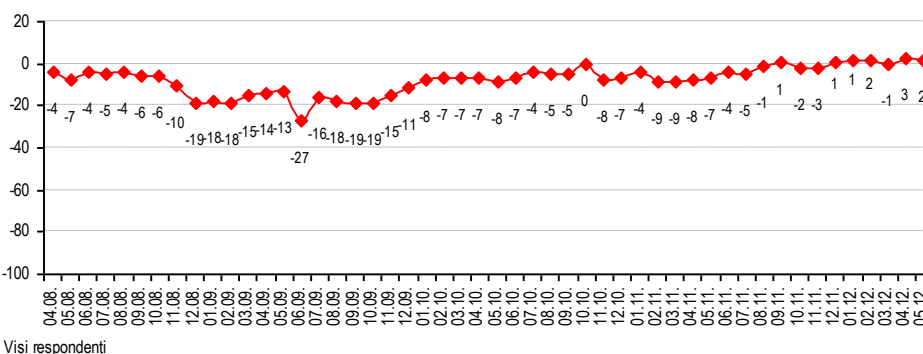
Domājot par Jūsu un Jūsu ģimenes materiālo stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju, tas, Jūsprāt, visdrīzāk būs...

Kā liecina pētījuma dati, maijā ir samazinājies gan to iedzīvotāju īpatsvars, kuri prognozēja, ka pēc gada viņu ģimenes materiālais stāvoklis būs uzlabojies (no 20% aprīlī līdz 18% maijā), gan to, kuri domāja, ka tas būs pasliktinājies (14% maijā, bet iepriekšējos šī gada mēnešos: 15% - 19%).

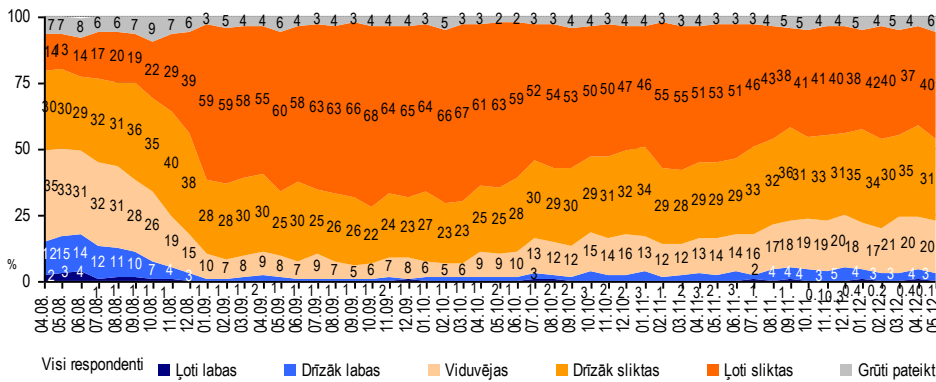
Savukārt nedaudz biežāk nekā aprīlī maijā iedzīvotāji pauduši viedokli, ka pēc gada viņu/ viņu ģimenes materiālais stāvoklis nebūs mainījies (49% aprīlī un 52% maijā).

Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes INDEKSS

Iespēju atrast labu darbu vērtējums

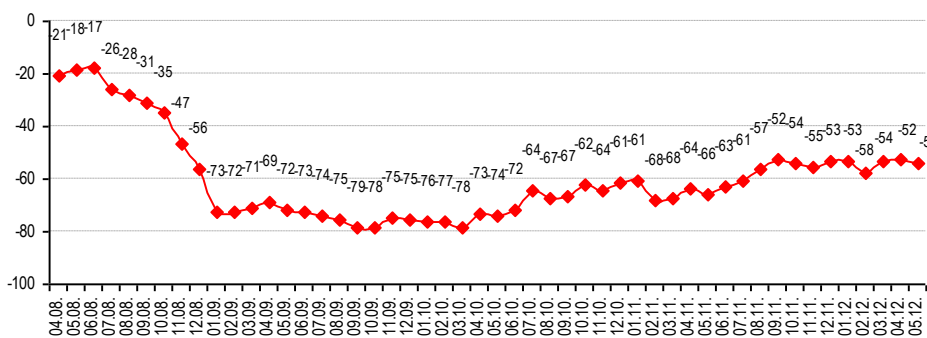
Kādas, Jūsuprāt, šobrīd kopumā ir iespējas Latvijā atrast labu darbu? Vai, Jūsuprāt, tās ir...

Kā liecina „DNB Latvijas barometra” Nr.49 dati, joprojām lielākā daļa iedzīvotāju ir noskaņoti kritiski attiecībā uz iespējām Latvijā atrast labu darbu – tās kā sliktas maijā vērtēja 71%, tai skaitā 40% uzskatīja, ka iespējas ir „ļoti sliktas”. Jāatgādina, ka aprīlī nedaudz retāk tika uzskatīts, ka iespējas atrast labu darbu ir „ļoti sliktas” (37%).

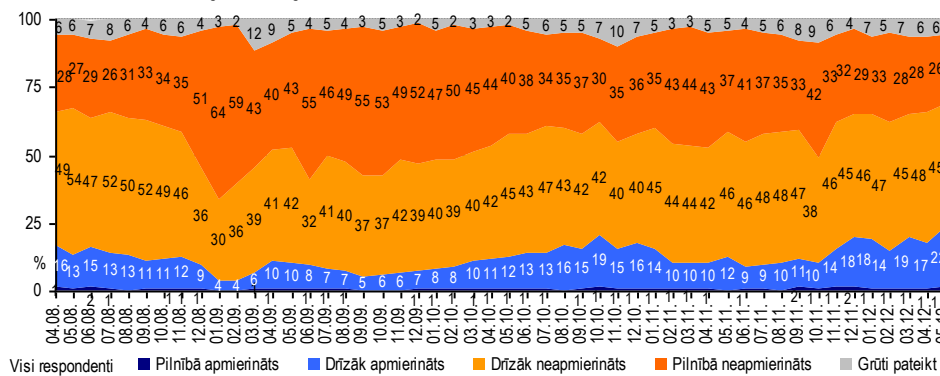
To iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskatīja, ka iespējas atrast labu darbu Latvijā ir „viduvējas”, kopš aprīļa nav mainījies (20%), kā arī joprojām ļoti zems ir to iedzīvotāju īpatsvars, kuri šādas iespējas vērtē kā labas (3%).

Darba izredžu vērtējuma INDEKSS

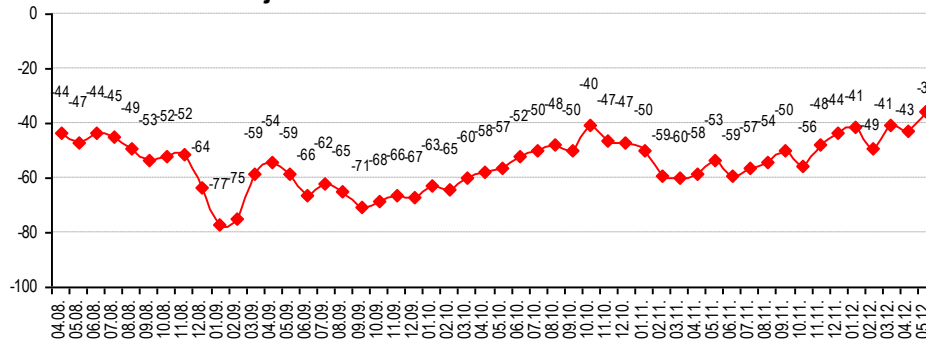
Valdības darba vērtējums

Kā Jūs šobrīd vērtējat Latvijas valdības darbu? Vai Jūs ar to esat...

Saskaņā ar aptaujas rezultātiem maijā valdības darbs vērtēts nedaudz pozitīvāk nekā iepriekš – ja aprīlī apmierinātību ar to pauda 18%, tad maijā: 23%. Savukārt kritisku vērtējumu maijā sniedza 71% (aprīlī 76%).

Valdības darba vērtējuma INDEKSS

II DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR INDIKATORIEM

Agnese Bičevska, Latvijas Bankas ekonomiste

Kā liecina jaunākā „DNB Latvijas barometra” rezultāti, iedzīvotāju kopējā noskaņojuma indekss turpinājis uzlaboties. Īpašs prieks, ka uzlabojums ir teju "visās frontēs" – pozitīvāks vērtējums sniegts gan valsts tautsaimniecības attīstībai, gan ģimenes materiālajam stāvoklim, gan arī valdības darbam. No šiem droši vien kā vērtīgāko uzlabojumu varētu akcentēt mājsaimniecību rociņas jeb pašreizējā finansiālā stāvokļa uzlabošanu, kas iepriekšējos divos mēnešos – vismaz iedzīvotāju skatījumā – pasliktinājās. Tomēr ir arī pa kādai darvas karotei medus podā. Neiepriecinoša aina ir darba atrašanās izredžu vērtējumam, kas pēc pakāpeniskas uzlabošanās tendences pēckrīzes periodā kopš pērnā septembra „mīņājas” uz vietas un tagad ir par diviem punktiem pasliktinājies.

Lai gan kopš krīzes zemākā punkta nodarbinātības līmenis ir krietni pieaudzis un arī patlaban salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības valstīm aug samērā dinamiski, tomēr uz vēl straujāku un plašāku nodarbinātības uzlabošanu cerību ir maz. Dienvideiropas valstu nespēja tikt galā ar savu „saimniecību” un citas norises globālajā ekonomikā rada bažas par ārējo pieprasījumu (lasi – nevaram rēķināties arī ar jaunu darba vietu radīšanu eksportējošajos uzņēmumos).

Saistībā ar globālajām norisēm tomēr ir arī pa kādai labai ziņai: pēdējā laikā vērojams energoresursu, pārtikas u.c. cenu kritums pasaulē var uzlabot iedzīvotāju pirkspēju, ja vien šīs korekcijas atainosies arī pašmāju tarīfos un cenās. Daudziem uzņēmumiem un iedzīvotājiem zemo eiro valūtas bāzes procentu likmju dēļ samazinājušies arī kredītmaksājumi. Nesūdzas arī tie uzņēmēji, kuriem zemāks eiro valūtas kurss nodrošina augstāku konkurētspēju ārvalstu tirgos. Ja vēl to papildina ar gaidāmo nodokļu likmju samazinājumu, tad ir pamats arī optimistiskākam skatam uz dzīvi. Iespējams, uz to jau norāda cits sabiedrības noskaņojuma mērījums – Eiropas Komisijas publicētais ekonomikas noskaņojuma rādītājs, kas jūnijā uzrādījis strauju uzlabojumu, ierindojoš Latviju optimistiskāk noskaņoto valstu priekšgalā.

Inese Ilmere, tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” projektu vadītāja

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati liecina, ka iedzīvotāju noskaņojums pēdējā gada laikā ir tikpat šaubīgi saulains kā laika apstākļi šovasar. Protams, kopējā noskaņojuma un tagadnes vērtējuma indeksi uzrāda pozitīvu tendenci vai, precīzāk runājot, kļūst arvien mazāk negatīvi (kopējā noskaņojuma indekss sasniedzis -25 atzīmi, bet tagadnes vērtējuma indekss -34, un var teikt, ka atkal ir sasniegti jauni „griesti”). Jāpiebilst, ka jau otro reizi šogad nākotnes vērtējuma indekss ir pozitīvs, kas liecina, ka optimistiski noskaņoto iedzīvotāju ir nedaudz vairāk nekā pesimistisko. Seši no astoņiem apakšindeksi uzrāda nelielus uzlabojumus. Tomēr neaizmirsīsim, ka lielākā daļa iedzīvotāju, prognozējot nākotni, uzskata, ka situācija pēc gada nebūs mainījies. Turklāt, kolīdz jautājumi skar iedzīvotāju personīgo labklājību, stāvoklis joprojām lielai daļai sabiedrības šķiet ja ne drūms, tad vismaz viduvējs.

Tiesa, pozitīvu vēsti jaunākais „DNB Latvijas barometra” pētījums nes politiķiem. Valdības darba vērtējuma indekss ir sasniedzis -35 atzīmi, un, kaut arī tas vēl aizvien ir negatīvs, šis rādītājs ir augstākais kopš 2008. gada. Acīmredzot pēdējā laika aktivitātes vismaz daļā sabiedrības ir sasniegušas dzirdīgas ausis.

Raita Karnīte, Ekonomikas prognožu centra valdes locekle

Maijā veiktā „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultāti liecina, ka sabiedrības optimisms pieaudzis visās jomās. Tas labvēlīgi ietekmē patēriņu un palielina pieprasījumu pēc precēm un pakalpojumiem. Sabiedrības optimisms, papildināts ar investīciju resursu pieejamību un strukturālām reformām ražošanas un pakalpojumu sfērās, rada lieliskus apstākļus tautsaimniecības nostiprināšanai. Pozitīvo noskaņu un reformu vidi stiprina ticības pieaugums valdības darbam, kaut gan visumā šī ticība joprojām ir zema.

Vairāk nekā puse iedzīvotāju pašreizējo ekonomikas stāvokli vērtē kritiski, un 41% respondentu savu un savas ģimenes materiālo stāvokli vērtē kā sliktu. Tikmēr 40% respondentu iespējas atrast labu darbu vērtē kā ļoti sliktas. Minētie rezultāti apliecina taupības pasākumu sociālo ietekmi, kas vēl saglabāsies. Tas, ka tuvākās nākotnes izredzes tiek vērtētas piesardzīgi, bet optimisms pieaug, nozīmē, ka Latvijas iedzīvotāji ir iejutušies pastāvošajā nedrošajā vidē un vismaz morāli sagatavojušies iespējamām problēmām nākotnē, tomēr – ar pieaugošu ticību nākotnei.

Prof. Gundars Ķeniņš – Kings, Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis

Priecē, ka sabiedrības noskaņojums ir mazliet uzlabojies. Taču attieksme reti kad atspoguļo realitāti. Reakcija uz eiro krīzi un citām problēmām visā pasaulē var sašķobīt progresu. Ja es arī sagaidu, ka eiro lietas tiks sakārtotas un Amerikas Savienoto Valstu lielās bankas turpinās strādāt, kā ierasts, mums jārēķinās ar Latvijas eksporta svārstībām. Ilgtermiņa progresam nepieciešami uzlabojumi sabiedrības attieksmē pret saimniecisko politiku, un to var mainīt tikai ilgākā laika periodā.

Daniels Pavļuts, Latvijas Republikas ekonomikas ministrs

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati liecina, ka sabiedrības noskaņojums par situāciju valstī un ekonomikas virzību uzlabojas – esam kļuvuši optimistiskāki, jeb, precīzāk, vispārējais negatīvisma līmenis ir samazinājies. Tāpat pamazām pozitīvās tendences ekonomikā no statistikas datiem „pārceļas” arī uz iedzīvotājiem, cerams, objektīvu sajūtu līmeni. Tostarp arī valdības darba vērtējums ir būtiski uzlabojies. Lai arī kopumā tas vēl joprojām ir ar lielu mīnus zīmi, pētījums rāda, ka mums ir izdevies deldēt sabiedrības neuzticēšanos valdībai.

Klāvs Sedlenieks, sociālantropologs, Rīgas Stradiņa universitātes lektors

Patīkami pēdējā laikā vērot pastāvīgo „DNB Latvijas barometra” indikatoru uzlabošanu. Pašreizējos apstākļos īpašu uzmanību būtu vērts pievērst valdības darba novērtējumam, kurš ir augstākais pēdējo četru gadu laikā un pakāpeniski uzlabojas. Šim rādītājam vajadzētu dot skaidru mājienu visiem tiem politiskajiem spēkiem, kas varētu domāt par valdības darba “šūpošanu”, proti – jebkurš nopietnais apdraudējums pašreizējai valdībai visticamāk tiks novērtēts negatīvi.

Alise Trautmane, modes zīmola „NARCISS” vadītāja

Kā liecina „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati, lielākā daļa iedzīvotāju joprojām ir kritiski noskaņoti par iespējām Latvijā atrast labu darbu – tās jaunākajā pētījumā 71% aptaujāto novērtēja kā sliktas, tostarp 40% aptaujāto uzskatīja, ka tās ir „ļoti sliktas”. Jāatgādina, ka mēnesi iepriekš „ļoti sliktu” vērtējumu īpatsvars bija mazāks – 37%.

Jāatzīst, ka mani šie dati pārsteidz. Protams, jautājums ir, ko katrs no mums saprot ar terminu “labs darbs”. Es uz šo jautājumu skatos no cita – uzņēmēja un darba devēja – skatpunkta. Es redzu, ka trūkst kvalificēta, atbildīga un motivēta darbspēka. Bieži vien prasības pret darba devēju - atalgojums, bonusi utt. – ir ļoti augstas, bet darbinieka kvalifikācija, motivācija un darba efektivitāte - zema. Esmu šo jautājumu apspriedusi ar daudziem uzņēmējiem (un ne tikai tekstilapstrādes nozarē strādājošajiem) –labu „kadru” trūkums ir aktuāla problēma it visur.

Līdz ar to darba tirgū ir izveidojusies absurda situācija – gan darbinieks, gan darba devējs pašreizējo situāciju darba tirgū vērtē kā ļoti sliktu. Tādējādi atkal gribas jautāt, vai problēmas sakne neslēpjas daudz dziļāk - nevis darbinieku un darba devēju attiecībās, bet gan mūsu augstākās un profesionālās izglītības sistēmā.

Aiva Vīksna, biedrības „Lidere” valdes priekšsēdētāja

Jaunākā „DNB Latvijas barometrs” pētījuma rezultāti priecē, jo, kā redzams, sabiedrības noskaņojums sāk uzlaboties. Domāju, skaidrojums ir tāds, ka Latvijas iedzīvotāji vairs nevaino tikai valdību vai kādu citu „spēku” ekonomiskajās grūtībās, bet paši meklē risinājumus. Tikmēr to, ka vairums iedzīvotāju vēl joprojām kritiski vērtē ekonomisko stāvokli valstī, var skaidrot dažādi. Noteicošais ir fakts, ka 99,02 procentos gadījumu biznesa vidi Latvijā veido mazais, vidējais un mikro bizness, kas ik dienu vēl joprojām cīnās par izdzīvošanu - par savu nišas produktu izveidi, to jaunu noieta tirgu meklēšanu un ar katastrofālu apgrozāmo līdzekļu trūkumu. Līdz ar to arī ģimenes neizjūt un neprognozē strauju materiālā stāvokļa uzlabojumu, jo līdzās algu samazinājumiem pieaug cenas ikdienas produktiem, degvielai un siltumam. Ģimenes nespēj norēķināties par komunālajiem maksājumiem, parādi „ieilgst” un neizlīdzinās pat vasaras mēnešos.

Paradokss – mūsu valstī bezdarbs ir samērā augstā līmenī, bet uzņēmumiem katastrofāli trūkst kvalificēta darbspēka; tikmēr lielākā daļa aptaujāto iespējas atrast labu darbu vērtē kritiski. Protams, jautājums ir subjektīvs, jo – kas ir labs darbs? Acīmredzot vēlmes nesavietojas ar prasmēm, zināšanām, varēšanu un darba devēja prasībām. Lielu lomu spēlē arī zināšanu pilnveidošana mūža garumā, profesionālo un arodskolu attīstība, profesiju pārkvalifikācija, apzināta un mērķtiecīga jaunu darba vietu radīšana privātajā sektorā, kur valstij būtu jāiegulda vēl vairāk resursu, lai rastos jaunas darba vietas un lai iedzīvotāji sevi pašnodarbinātu visā Latvijā.

III DAĻA –UZŅĒMĒJDARBĪBA

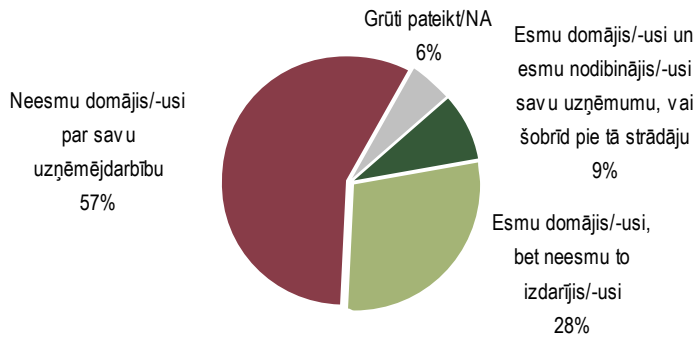
Galvenie rezultāti

„DNB Latvijas barometra” Nr.49 aptaujas ietvaros lūgti atbildēt uz jautājumu, vai kādreiz ir domājuši uzsākt savu uzņēmējdarbību, apstiprinot atbildēja nedaudz vairāk kā 1/3 iedzīvotāju darbaspējas vecumā, bet vairākums (57%) norādīja, ka par savu uzņēmējdarbību līdz šim nav domājuši. Kā pietiekamu pamudinājumu uzņēmējdarbības sākšanai darbaspējīgie iedzīvotāji visbiežāk nosaukuši pieejamus brīvus naudas līdzekļus (41%). Tiesa, liels sākumkapitāls par vienu no galvenajiem faktoriem, kāpēc veiksmīgi uzņēmēji ir guvuši panākumus biznesā, tika minēts retāk (37%) nekā drosme, gatavība riskēt (46%), labas idejas (42%), kā arī zināšanas par jomu, kurā dibināts uzņēmums (38%) vai zināšanas konkrēti uzņēmējdarbībā (38%). Kā galvenais ieguvums no uzņēmējdarbības, pēc iedzīvotāju domām, ir iespēja nopelnīt (63%), savukārt kā zaudējums vienlīdz bieži minēts papildus stress (59%) un risks zaudēt naudu, neko nenopelnīt (59%).

- Kā liecina pētījuma dati, kopumā nedaudz vairāk nekā 1/3 iedzīvotāju darbaspējas vecumā ir plānojuši savas uzņēmējdarbības uzsākšanu, tai skaitā 9% ir to izdarījuši, bet 28% ir par to domājuši, bet nav izdarījuši. To, ka nav domājuši par savu uzņēmējdarbību, atzīmēja 57% darbaspējīgo iedzīvotāju.
- Lūgti atzīmēt galvenos pamudinājumus, kas varētu viņus veicināt uzsākt uzņēmējdarbību, visbiežāk iedzīvotāji darbaspējas vecumā atzīmēja pieejamus brīvus naudas līdzekļus (41%), labu biznesa ideju (27%) un nodokļu samazināšanu (21%). Visretāk par pietiekamiem pamudinājumiem uzskatīta attiecīgas izglītības iegūšana (5%), izdevīgi komercbanku piedāvājumi uzņēmējdarbības kreditēšanai (8%) un veiksmīga pazīstamu cilvēku pieredze uzņēmējdarbībā (8%).
- Atbildot uz jautājumu, kurā jomā viņi dibinātu savu uzņēmumu, ja nolemtu to darīt, 10% darbaspējīgo iedzīvotāju nosauca apkalpojošo sfēru un tirdzniecību, 6% - lauksaimniecību, 4% - sabiedrisko ēdināšanu, bet citas nozares minētas vēl retāk. Nedaudz vairāk kā 1/3 aptaujāto (35%) nebija konkrētas atbildes uz šo jautājumu.
- Par galvenajiem pozitīvajiem ieguvumiem no uzņēmējdarbības Latvijas iedzīvotāji kopumā visbiežāk uzskatīja iespēju nopelnīt (63%), darīt to, kas pašam patīk (56%) un organizēt savu dzīvi un laiku (54%).
- Savukārt kā būtiskākie zaudējumi visbiežāk atzīmēti papildus stress (59%), kā arī iespēja zaudēt naudu, neko nenopelnīt (59%).
- Lūgti norādīt galvenos faktorus, kas nosaka to, kāpēc veiksmīgi uzņēmēji ir guvuši panākumus biznesā, 46% iedzīvotāju atzīmēja drosmi, gatavību riskēt, 42% - labas idejas, 38% - jomas pārzināšanu, kurā dibināts uzņēmums, 38% - zināšanas uzņēmējdarbībā, 37% - lielu sākumkapitālu.
- Visbiežāk kā labu paraugu citiem uzņēmējiem iedzīvotāji nosauca Aivaru Lembergu (8%), Gunāru Ķirsonu (5%) un Vitāliju Gavrilovu (3%). Tiesa, salīdzinoši lielai daļai iedzīvotāju nebija konkrētas atbildes uz šo jautājumu (43%).

Iedzīvotāju uzskati par iespējām uzsākt savu uzņēmējdarbību

Vai esat kādreiz domājis/-usi uzsākt savu uzņēmējdarbību?

2012.gada 11.maijs - 28.maijs, N=792 Latvijas iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 61 gadam (ieskaitot)

2012.gada maijā, lūgti atbildēt uz jautājumu, vai ir kādreiz domājuši uzsākt savu uzņēmējdarbību, apstiprinot atbildēja nedaudz vairāk kā 1/3 darbspējīgo iedzīvotāju – 9% atzīmēja, ka ir domājuši un nodibinājuši savu uzņēmumu vai pie tā šobrīd strādā, un 28% minēja, ka ir domājuši par uzņēmējdarbības uzsākšanu, bet nav to izdarījuši. Lielākā daļa iedzīvotāju darbaspējas vecumā (57%) norādīja, ka par savu uzņēmējdarbību nav domājuši.

Kas varētu būt pietiekams pamudinājums Jums uzsākt savu uzņēmējdarbību?

2012.gada 11.maijs - 28.maijs, N=792 Latvijas iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 61 gadam (ieskaitot)

*Kategorijā "Cits" minēts: "pārlicība par sevi, uzņēmība" (minēts 3 reizes); "labā veselība" (minēts 2 reizes); "man būs bizness, bet pēc pāris gadiem" (minēts 1 reizi); "vairāk brīva laika" (minēts 1 reizi).

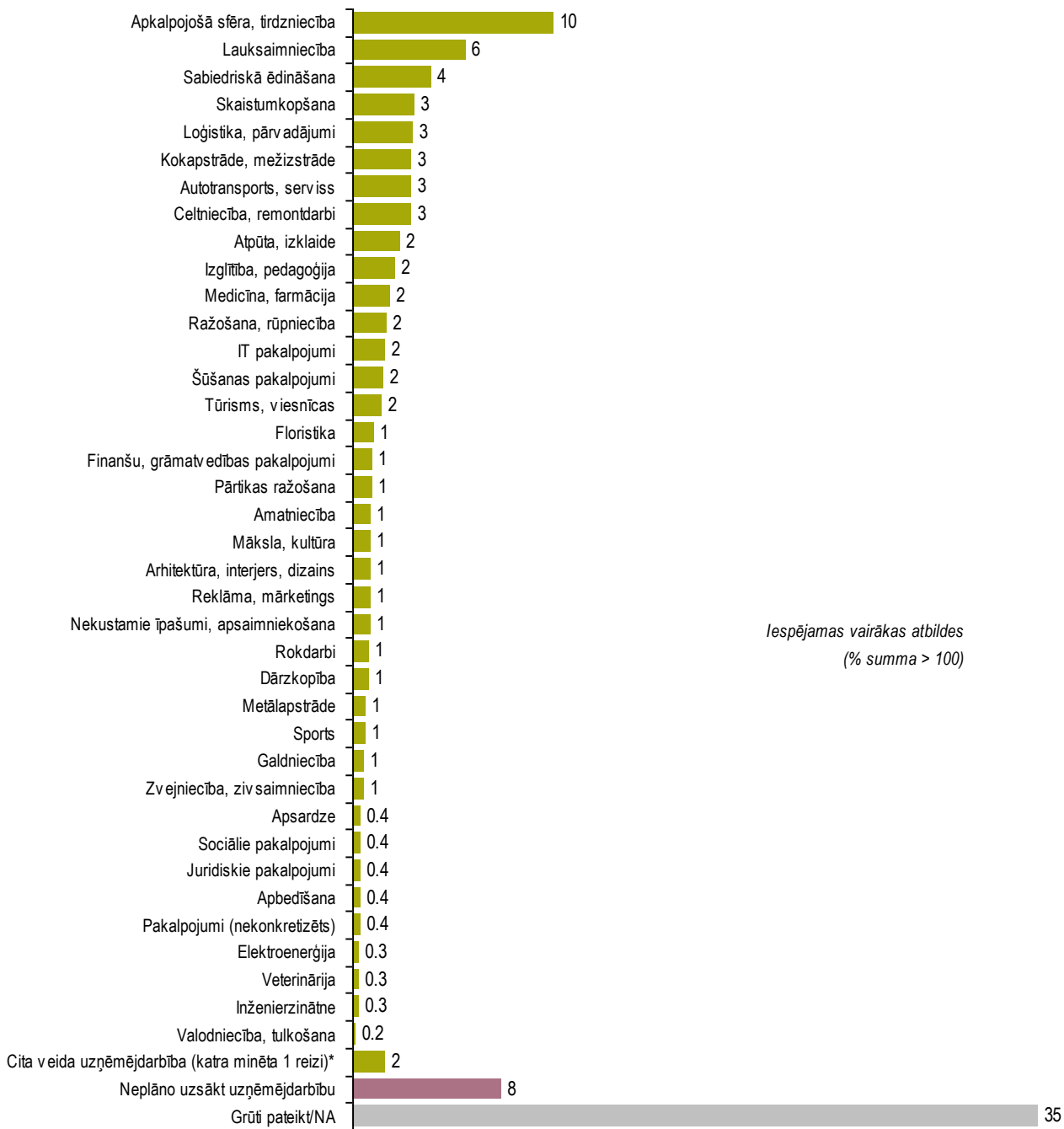
Saskaņā ar „DNB Latvijas barometra” Nr.49 datiem visbiežāk darbspējīgos iedzīvotājus uzsākt savu uzņēmējdarbību varētu pamudināt pieejami brīvi naudas līdzekļi, ko var ieguldīt uzņēmējdarbībā (41%), laba biznesa ideja (27%) un nodokļu samazināšana (21%).

Retāk iedzīvotāji darbaspējas vecumā norādīja, ka uzsākt uzņēmējdarbību viņus varētu pamudināt pieejamākas valsts atbalsta programmas uzņēmējiem (16%), pārlicība par valsts ekonomiskās situācijas uzlabošanu (13%), domubiedru/biznesa partneru parādīšanās (13%), pieejami citi resursi (piemēram, izejvielas, īpašumi), ko var izmantot, lai sāktu kaut ko ražot, tirgot vai piedāvāt kādus pakalpojumus (12%). Citus pamudinājumus minēja ne vairāk kā 1/10 aptaujāto.

Jāpiebilst, ka gandrīz 1/4 darbspējīgo iedzīvotāju (24%) pauda viedokli, ka viņus nekas nevarētu pamudināt sākt savu uzņēmējdarbību.

Kurā jomā Jūs, visticamāk, varētu dibināt jaunu uzņēmumu, ja nolemtu to darīt?

2012.gada 11.maijs - 28.maijs, N=792 Latvijas iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 61 gadam (ieskaitot)

*Kategorijā „Cita veida uzņēmējdarbība (katra minēta 1 reizi)” ietilpst: "ceļu remonts"; "fotografēšana"; "gaišreģu salons"; "ģeoloģija"; "investīciju kompāniju - sadarbība ar bankām"; "komercdarbība"; "lombards"; "meliorācija"; "rotalietas"; "sabiedriskās tualetes"; "sniegt kādas apmācības, kursus zemessardzes jomā"; "tipogrāfija"; "uzņēmums, kas palīdz cilvēkiem atrast darbu"; "veļas mazgāšanas automāti, pašapkalpošanās iespējas"; "vīna darītava".

Lūgti norādīt jomu, kurā, visticamāk, varētu dibināt uzņēmumu, ja nolemtu to darīt, iedzīvotāji darbaspējas vecumā visbiežāk minēja apkalpojošo sfēru, tirdzniecību (10%), lauksaimniecību (6%) un sabiedrisko ēdināšanu (4%).

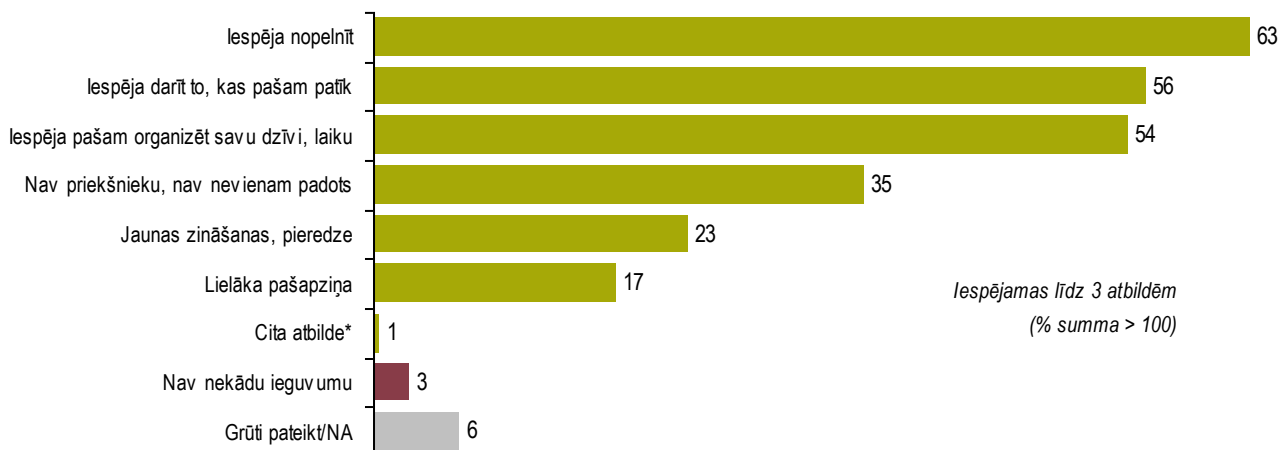
Vienlīdz bieži (3%) minēti arī skaistumkopšanas pakalpojumi, loģistika un pārvadājumi, kokapstrāde un mežizstrāde, autotransports un serviss, kā arī celtniecība un remontdarbi.

To, ka neplāno sākt savu uzņēmējdarbību, atzīmēja 8%, bet 35% darbaspējīgo iedzīvotāju bija grūti pateikt, kādā nozarē viņi varētu dibināt savu uzņēmumu.

Jāpiebilst, ka šajā jautājumā respondentiem netika piedāvāti atbilžu varianti, viņi paši brīvi formulēja savas atbildes, kas datu apstrādes gaitā tika apkopotas lielākās grupās.

Uzskati par ieguvumiem un zaudējumiem, veicot uzņēmējdarbību

Kā Jūs domājat, kas ir 3 būtiskākie pozitīvie ieguvumi no savas uzņēmējdarbības?

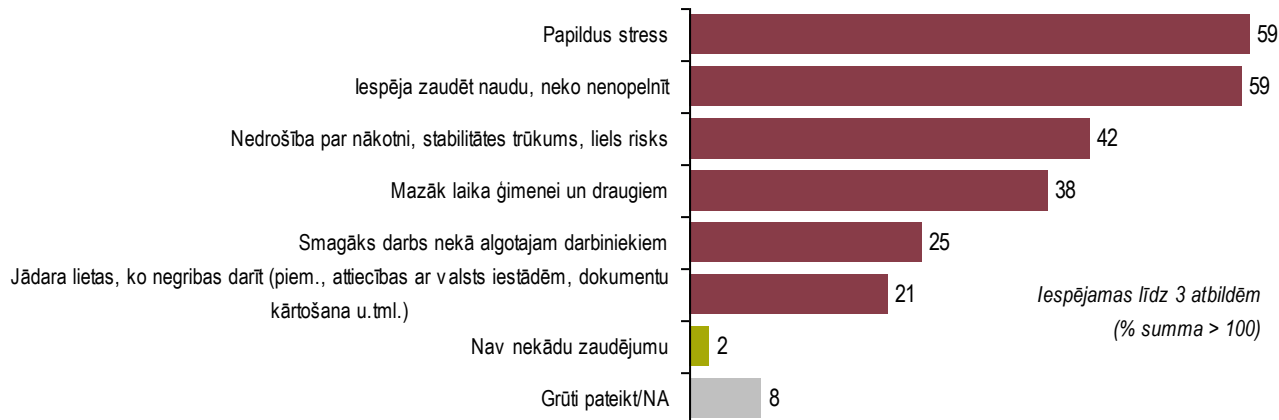
2012.gada 11.maijs-28.maijs, N=1001 Latvijas iedzīvotājs

*Kategorijā "Cits" minēts: "Iespēja sevi realizēt, attīstīties" (minēts 2 reizes); "darba vietas citiem" (minēts 1 reizi); "Iespēja sadarboties ar citām valstīm" (minēts 1 reizi); "palīdzī citiem cilvēkiem" (minēts 1 reizi).

Lūgti nosaukt trīs būtiskākos pozitīvos ieguvumus no uzņēmējdarbības, vairāk nekā puse iedzīvotāju atzīmēja iespēju nopelnīt (63%), darīt to, kas pašam patīk (56%) un organizēt savu dzīvi un laiku (54%). Nedaudz vairāk kā 1/3 iedzīvotāju par vienu no būtiskākajiem ieguvumiem minēja to, ka nav priekšnieku, nav nevienam padots (35%), bet visretāk par nozīmīgākajiem ieguvumiem uzskatītas jaunas zināšanas, pieredze (23%) un lielāka pašapziņa (17%).

Tikai 3% uzskatīja, ka no savas uzņēmējdarbības cilvēkam nav nekādu ieguvumu.

Kas, Jūsprāt, ir 3 būtiskākie zaudējumi, veicot savu uzņēmējdarbību?

2012.gada 11.maijs-28.maijs, N=1001 Latvijas iedzīvotājs

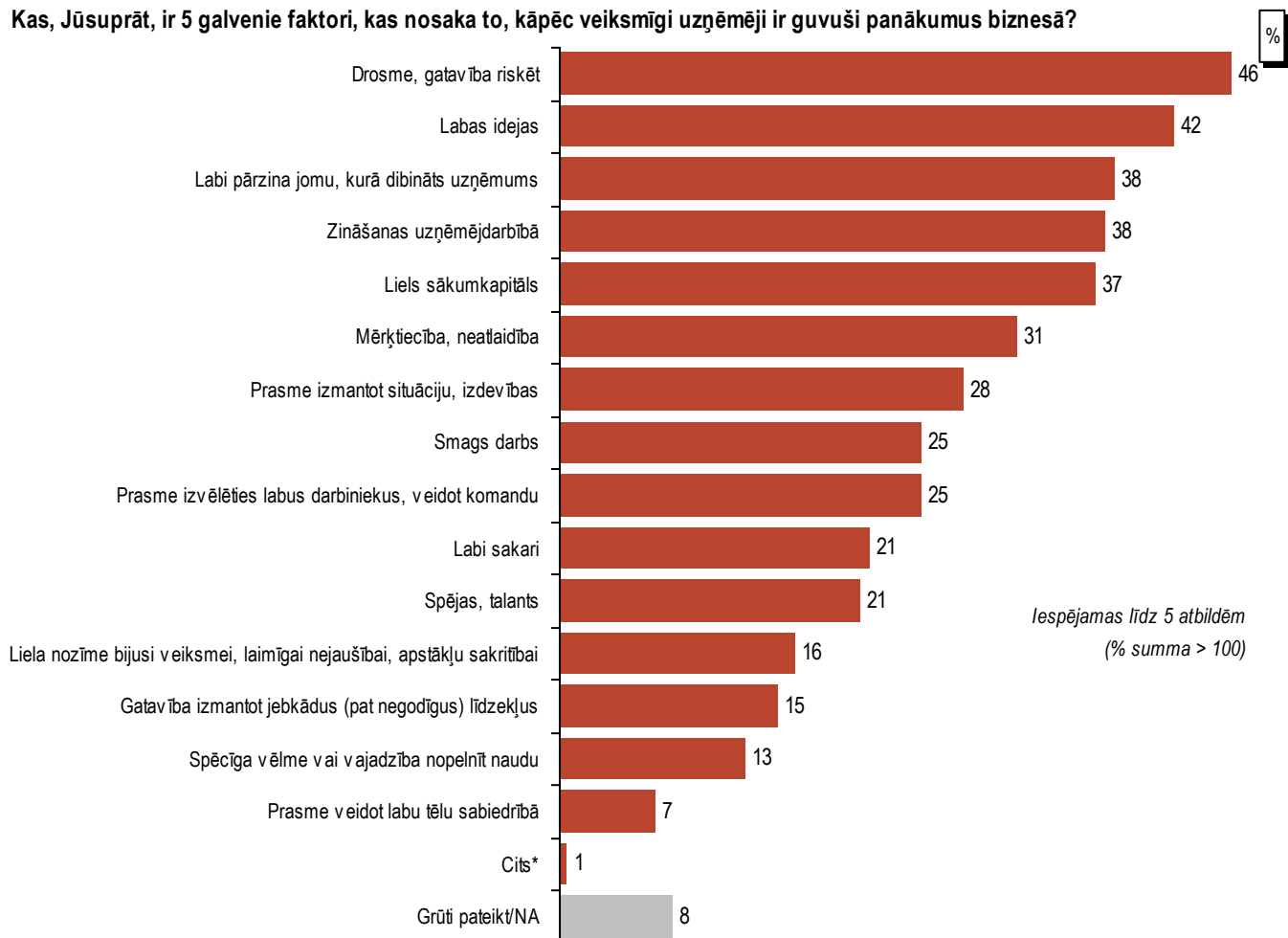
Savukārt par būtiskākajiem zaudējumiem no uzņēmējdarbības veikšanas iedzīvotāji visbiežāk uzskatījuši papildus stresu (59%), kā arī iespēju zaudēt naudu, neko nenopelnīt (59%).

Nedaudz retāk par nozīmīgākajiem zaudējumiem uzskatīta nedrošība par nākotni, stabilitātes trūkums, liels risks (42%) un mazāk laika ģimenei un draugiem (38%). 1/4 iedzīvotāju (25%) atzīmēja arī to, ka uzņēmējdarbības veikšana ir smagāks darbs nekā algotam darbiniekam, bet 21% uzskatīja, ka tādā gadījumā ir jādara lietas, ko negribas darīt (piemēram, attiecības ar valsts iestādēm, dokumentu kārtošana u.tml.).

Atbildi „nav nekādu zaudējumu” atzīmēja tikai 2% iedzīvotāju.

Uzskati par veiksmīgiem uzņēmējiem

Kas, Jūsaprāt, ir 5 galvenie faktori, kas nosaka to, kāpēc veiksmīgi uzņēmēji ir guvuši panākumus biznesā?

*Kategorijā "Cits" minēts: "nevienu no šeit norādītajiem" (minēts 1 reizi); "ir pieprasījums" (minēts 1 reizi); "ir klienti" (minēts 1 reizi); "ir informācija, kura nav pieejama citiem" (minēts 1 reizi); "godīgums, precīza grāmatvedība, kontrole" (minēts 1 reizi); "zema konkurence" (minēts 1 reizi).

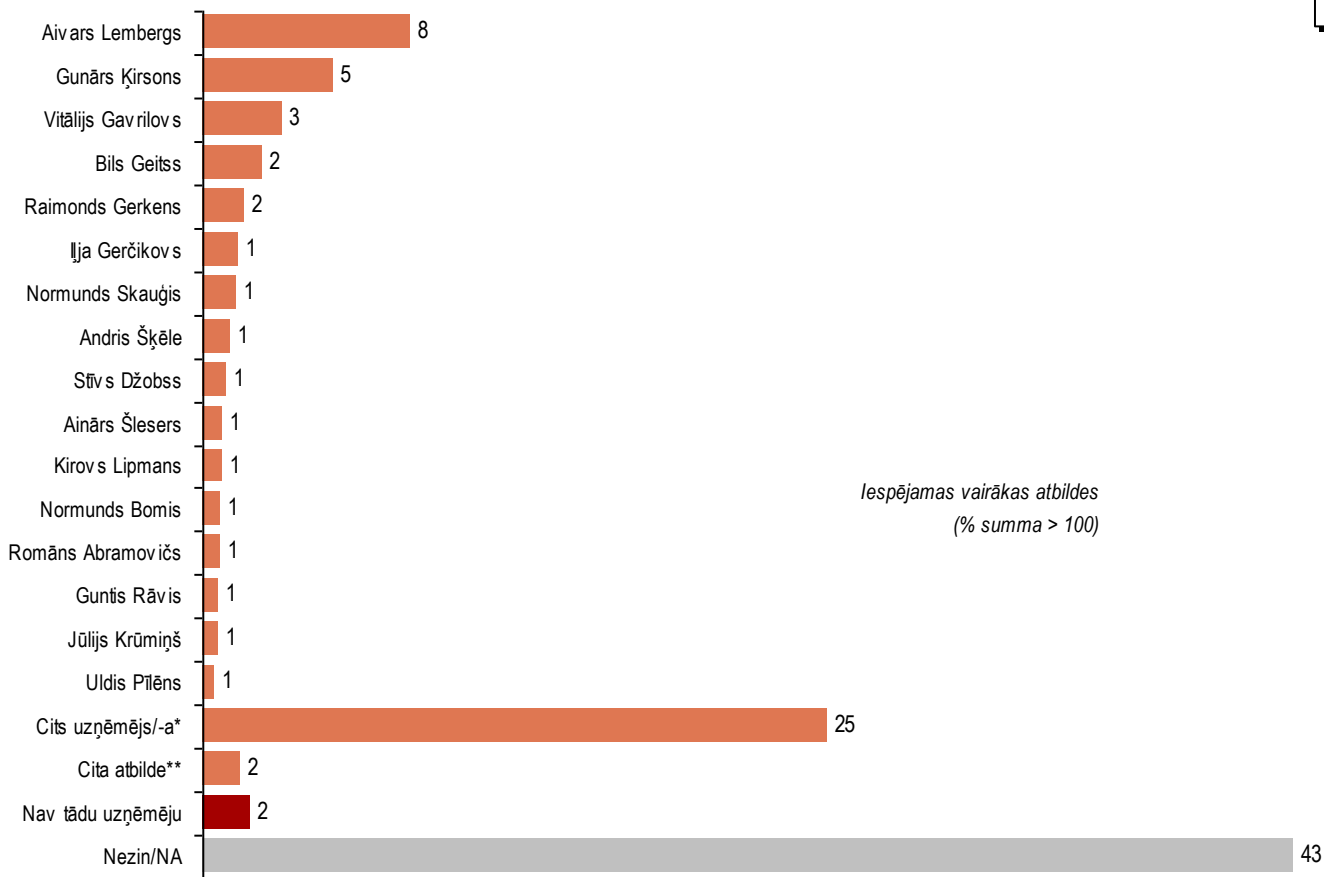
Saskaņā ar „DNB Latvijas barometra” Nr.49 datiem par galvenajiem faktoriem, kas nosaka, kāpēc veiksmīgi uzņēmēji ir guvuši panākumus biznesā, iedzīvotāji uzskata drošmi, gatavību riskēt (46%), labas idejas (42%), to, ka uzņēmējs labi pārzina jomu, kurā dibināts uzņēmums (38%), zināšanas uzņēmējdarbībā (38%) un lielu sākumkapitālu (37%).

Mērķtiecību, neatlaidību par vienu no galvenajiem panākumu faktoriem uzņēmējdarbībā uzskatīja 31%, prasmi izmantot situāciju, izdevības – 28%, smagu darbu – 25%, prasmi izvēlēties labus darbiniekus, veidot komandu – 25%, labus sakarus – 21% un spējas, talantu – 21%.

Visretāk minētie faktori, kas nosaka panākumus biznesā, bija veiksmē, laimīga nejaušība, apstākļu sakritība (16%), gatavība izmantot jebkādu (pat negodīgu) līdzekļus (15%), spēcīga vēlme vai vajadzība nopelnīt naudu (13%), kā arī prasme veidot labu tēlu sabiedrībā (7%).

Lūdzu, nosauciet vienu uzņēmēju, kurš, Jūsaprāt, ir labs paraugs citiem uzņēmējiem!

*Iespējamās vairākas atbildes
(% summa > 100)*

2012.gada 11.maijs-28.maijs, N=1001 Latvijas iedzīvotājs

*Grafikā attēloti dati par atbildēm, ko minēja vismaz 0.5% aptaujāto. „Cits uzņēmējs/-a” pilnu uzskaitījumu skatīt pielikumā.

**Kategorijā „Cita atbilde” ietilpst: „labi uzņēmēji bankrotēja” (minēts 3 reizes); „fabrika „Laima”” (minēts 1 reizi); „Inna Henri, adīšanas salons uz Bīķernieku ielas” (minēts 1 reizi); „koris (SIA Skonto)” (minēts 1 reizi); „K-Rauta vadītājs” (minēts 1 reizi); „neuzskatu, ka „tirie” uzņēmēji var būt paraugs” (minēts 1 reizi); „RVR” (minēts 1 reizi); „SIA Lux” (minēts 1 reizi); „Skrundas gotiņas” (minēts 1 reizi); „slaveno zīmolu uzņēmēji” (minēts 1 reizi); „stikla šķiedras rūpnīcas” (minēts 1 reizi); „Tele 2 saimnieks” (minēts 1 reizi); „visi politiķi” (minēts 1 reizi); „visi, kas nodarbojas ar labdarību” (minēts 1 reizi).

„DNB Latvijas barometra” ietvaros iedzīvotājiem lūdza nosaukt uzņēmēju/-us, kuri ir labi paraugi citiem uzņēmējiem. Saskaņā ar pētījuma datiem visbiežāk aptaujātie nosaukuši Aivaru Lembergu (8%), kā arī Gunāru Ķirsonu (5%) un Vitāliju Gavrilovu (3%). Retāk minēts Bils Geitss (2%), Raimonds Gerkens (2%) un citi.

Viedokli, ka nav tāda uzņēmēja, kas būtu labs paraugs citiem uzņēmējiem, pauda 2%. Jāpiebilst, ka salīdzinoši liela daļa aptaujāto (43%) atturējās sniegt atbildi uz šo jautājumu. Tiesa, šajā jautājumā respondentiem netika piedāvāti atbilžu varianti, viņi paši brīvi formulēja savas atbildes, kas datu apstrādes gaitā tika apkopotas lielākās grupās.

IV DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR UZŅĒMĒJDARBĪBU

Aldis Baumanis, Dr.ped., Biznesa augstskolas „Turība” valdes priekšsēdētāja vietnieks

Uzņēmējdarbības attīstība jebkurā valstī ir svarīgākais priekšnoteikums valsts un sabiedrības sekmīgai attīstībai nākotnē. No šāda viedokļa raugoties, "DNB Latvijas barometra" pētījums par uzņēmējdarbību ir vēra ņemams ieguldījums Latvijā notiekošo sociāli ekonomisko procesu analizē.

Vispirms jau atbilstošas (ar uzņēmējdarbību saistītas) izglītības iegūšana nekalpo kā pamudinājums uzņēmējdarbības uzsākšanai. Pat ar nosacījumu, ka bijis iespējams sniegt līdz trim atbildēm, tikai 5% respondentu norādījuši šādas izglītības iegūšanu kā pamudinājumu sava biznesa uzsākšanai. Tas ir ļoti zems rādītājs. Tajā pašā laikā starp faktoriem, kas nosaka panākumu gūšanu uzņēmējdarbībā, zināšanas par jomu, kurā dibināts uzņēmums, un uzņēmējdarbību kopumā minētas visai bieži. Tas savukārt norāda, ka sabiedrībā ir izpratne – sekmīgai uzņēmējdarbībai tomēr ir nepieciešama atbilstoša izglītība.

Pozitīvi ir tas, ka liela daļa sabiedrības brīvu naudas līdzekļu pieejamību uztver kā iespēju biznesa uzsākšanai (41%). Tikmēr citi biežāk minētie pamudinājumi ir saistīti ar uzņēmējdarbības vides uzlabošanu, piemēram, pamudināt veidot privātbiznesu varētu nodokļu samazināšana, valsts atbalsta programmu esamība utt. Kopumā tas liek domāt, ka valsts pārvaldes institūcijām vēl ir daudz darāmā uzņēmējdarbības vides pilnveidošanā. Liela daļa iedzīvotāju ir gatavi investēt brīvos resursus uzņēmējdarbībā, nevis tos vienkārši notērēt.

Jāatzīmē, ka sabiedrībā tomēr dominē uzskats – galvenais faktors panākumiem uzņēmējdarbībā ir drošība un gatavība riskēt. Šis rezultāts ir zināmā pretrunā iepriekš teiktajam par izglītības nozīmi. Tas liek domāt, ka joprojām lielā daļā sabiedrības ir spēkā stereotips par uzņēmējdarbību, kurai ir nedaudz avantūristiska pieskaņa, - būs gatavs riskēt, un panākumi būs. Tas liek domāt, ka vēl jāiegulda daudz darba sabiedrības izglītošanā – gan par uzņēmējdarbības pamatprincipiem, gan konkrētākām tēmām, risku analīzi ieskaitot.

Agnese Bičevska, Latvijas Bankas ekonomiste

Jaunākā "DNB Latvijas barometra" pētījuma rezultāti liecina, ka trešdaļa iedzīvotāju ir domājusi par uzņēmējdarbības uzsākšanu, tostarp 9% savu vēlmi ir īstenojuši. Bez salīdzinājuma ar citām valstīm grūti pateikt, vai tas ir daudz vai maz. Detalizētu analīzi valstu griezumā par iedzīvotāju vēlmi uzsākt savu uzņēmējdarbību, pašnodarbinātības priekšrocībām un iemesliem, kas iedzīvotājus attur to uzsākt, var atrast Eiropas Komisijas publikācijā „Flash Eurobarometer 283 - Entrepreneurship in the EU and beyond (2009)”. Šis pētījums parāda, ka 45% respondentu Latvijā, ja būtu jāizvēlas starp pašnodarbinātā un algota darbinieka statusu, izvēlētos būt pašnodarbināti, kas precīzi atbilst ES-27 vidējam rādītājam. Līdzīgs rezultāts ir arī Igaunijā (43%) un Lietuvā (49%).

Tomēr vēlmes ir viena lieta, bet to iemiestošana dzīvē – kas cits. Tāpēc ir vērts ielūkoties arī Eurostat datos, kāda ir pašreizējā situācija Latvijā darba ņēmēju, darba devēju un pašnodarbināto attiecības ziņā salīdzinājumā ar citām valstīm. Vai esam labāki (vai tomēr aktīvāki) pašu uzņēmējdarbības veidošanā? Un vai aktīvāka līdzdalība uzņēmējdarbībā nodrošina arī sekmīgāku saimniekošanu valsts mērogā?

Darba ņēmēju (algotu darbinieku) īpatsvars Latvijā 2011. gadā bija 88.7%, darba devēju - 3.7%, bet pašnodarbināto personu - 6.6%. Vēl 1.1% ir „neapmaksātas personas”, kas palīdz citam ģimenes loceklim viņa uzņēmumā, zemnieku saimniecībā u.c. Lai gan algotu darbinieku īpatsvars Latvijā ir augstāks nekā vidēji ES-27 valstīs, tomēr tas ir līdzīgs attiecīgajiem rādītājiem mūsu galvenajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs - tātad valstīs, ar kurām mums ir visierstāk veidot ekonomiskās saites: Lietuvā, Igaunijā, Zviedrijā, Vācijā, Dānijā un Francijā. Krietni lielāks pašnodarbināto personu un darba devēju īpatsvars ir Dienvideiropas valstīs (augstākais – Grieķijā). Interesanti, ka viszemākais pašnodarbināto un darba devēju īpatsvars ir divās Eiropas valstīs ar visaugstāko kopienākumu uz vienu iedzīvotāju - Luksemburgā un Norvēģijā. Sakritība vai likumsakarība?

Neuzņemšos atbildēt, jo būtu pārsteidzīgi no šiem datiem izdarīt secinājumus par uzņēmējdarbības tradīciju sasaisti ar sekmīgu tautsaimniecības attīstības nodrošināšanu.

Jāņem vērā arī citi aspekti, piemēram, bezdarba līmenis. Svarīgas ir ne vien darba ņēmēju un devēju proporcijas, bet arī nodarbināto iedzīvotāju un darba meklētāju attiecība. Labāk, lai cilvēkam ir darbs, pat ja tas nav ļoti ienesīgs, - diez vai kāds tam nopietni iebildīs, zinot, ka tas nodrošina regulārus ienākumus, attīsta prasmes un palīdz kaut cik uzturēt pašapziņu.

Tāpat no svara ir ražīgums. Ja darbs no rezultāta viedokļa ir mazefektīvs, tad pie augstas iedzīvotāju labklājības netiksim, pat ja nodarbinātu visus darbaspējīgos iedzīvotājus trijās maiņās septiņas dienas nedēļā. Tāpat rezultātus ietekmē ēnu ekonomika, nodokļu sistēma, nodokļu ieņēmumu izlietošanas efektivitāte un daudzi citi aspekti.

Vilis Brūveris, SIA "Kurzemes Biznesa inkubators" direktors

Maijā veiktā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati liecina, ka 9% aptaujāto ir domājuši par savu uzņēmējdarbību un izveidojuši savu uzņēmumu vai šobrīd pie tā strādā. Tā kā vēl 28% aptaujāto ir domājuši par uzņēmējdarbības uzsākšanu, var secināt, ka vairāk nekā trešdaļa iedzīvotāju kopumā ir pozitīvi noskaņota pret uzņēmējdarbības uzsākšanu, to jau veic vai arī apsver kā reālu iespēju. Vienlaikus bažas rada ceturtdaļa aptaujāto, kuri apgalvo, ka nekas nevarētu viņus pamudināt uzsākt savu biznesu. Kontekstā ar citiem „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultātiem to varētu skaidrot ar cilvēku bailēm riskēt, vēlmi izvairīties no stresa un nevēlēšanos uzņemties papildu saistības un atbildību.

Jautājumos par galvenajiem faktoriem panākumu gūšanai biznesā, kā arī pamudinājumu savas uzņēmējdarbības uzsākšanai, „augšgalā” redzamas atbildes, kas saistītas ar labu biznesa ideju. Tas nozīmē, ka Latvijas iedzīvotājiem ir pārliecība – biznesa veiksmes pamatā ir ne tikai kapitāla pieejamība, bet arī laba ideja, kuras īstenošanai piesaistīt nepieciešamos līdzekļus.

Iedzīvotāju izvēlētais darbības jomas jauna uzņēmuma dibināšanas gadījumā loģiski atspoguļo tradicionālas nozares (lauksaimniecība), kā arī cilvēkiem saprotamas jomas, kas neprasa lielus kapitālieguldījumus (apkalpojošā sfēra, tirdzniecība). Nozīmīgas pārdomas rosina tik bieži izskanošā sabiedrības prasība pēc ražošanas un rūpniecības atjaunošanas un attīstības, jo ražošana un rūpniecība kā iespējamā darbības nozare iedzīvotāju nosaukto jomu topā ieņem tikai 13. vietu, kas skaidri parāda, ka cilvēki paši nav gatavi darboties šajā sektorā. Diemžēl salīdzinoši maz iedzīvotāju par iespējamajām darbības jomām nosaukuši tādas globāli augšupejošās nozares kā informācijas tehnoloģiju pakalpojumi (2%), arhitektūra, interjers, dizains (1%), metālapstrāde (1%) un inženierzinātne (0.3%).

Datus par ieguvumiem un zaudējumiem, veicot uzņēmējdarbību, iespējams, var sasaistīt ar Latvijā pastāvošo darba vidi un iedzīvotāju kā darba ņēmēju izjūtām. Visaugstāk cilvēki novērtētu iespēju darīt to, kas pašiem patīk, pašiem organizēt savu dzīvi un laiku, kā arī novērtētu priekšnieku neesamību. Šis varētu būt nopietns signāls darba devējiem par nepieciešamību uzlabot mikroklimatu darba vietās un veikt motivējošus pasākumus, lai iedzīvotāji vairāk justos novērtēti kā darba ņēmēji.

Nedaudz pārsteidz uzņēmēju saraksts, kurus iedzīvotāji uzskata par labu paraugu citiem uzņēmējiem. Fakts, ka 43% aptaujāto nezina vai nav atbildējuši uz šo jautājumu, norāda, ka Latvijas iedzīvotājiem trūkst informācijas par pozitīviem un veiksmīgiem uzņēmēju piemēriem. Turklāt jāatzīmē, ka, atbildot uz jautājumu par veiksmīgiem uzņēmējiem, iedzīvotāji lielākoties minējuši vietējos uzņēmējus un tikai dažus ārvalstu piemērus, kas, iespējams, norāda, ka iedzīvotāji maz interesējas par norisēm ārpus mūsu valsts.

Dairis Cālītis, biedrības "Biznesa inkubators Cēsis" mentors

Jautāta par pietiekamu pamudinājumu savas uzņēmējdarbības uzsākšanai, salīdzinoši liela daļa respondentu atzīmējusi pieejamus brīvus līdzekļus, ko varētu ieguldīt biznesā. Manuprāt, bankām būtu jāizstrādā vairākas, savstarpēji neatkarīgas un konkurējošas atbalsta programmas, ar kurām jaunajiem censoņiem piešķirt biznesa starta kapitālu dažādās formās – aizdevumu, mezanīnu, sēklas kapitālu u.c. Jāpiebilst, ka par šāda veida aktivitātēm tiek runāts jau sen, taču reālas darbības šai virzienā ir maz.

Izvērtējot respondentu visbiežāk atzīmētos ieguvumus un zaudējumus, iesaistoties uzņēmējdarbībā, jāteic, tie ir ļoti profesionāli un pareizi. Var redzēt, ka iedzīvotāju zināšanas par uzņēmējdarbību un ar to saistītiem riskiem pēdējos gados ir ievērojami uzlabojušās.

Interesantas ir respondentu sniegtās atbildes par uzņēmējiem, kuri, viņuprāt, ir labs paraugs citiem. Pirmajā vietā ticis ierindots Aivars Lembergs, kas patiesībā ir skumji, jo liecina par to, ka mums trūkst veiksmīgu un atpazīstamu uzņēmēju šī vārda patiesajā nozīmē.

Jānis Endziņš, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras valdes priekšsēdētājs

Lai gan līdz ar ekonomiskās krīzes pārvarēšanu un vasaras atnākšanu kopējais sabiedrības noskaņojums palēnām, taču stabili uzlabojas, to pašu diemžēl nevaram teikt par Latvijas iedzīvotāju, ja tā var nosaukt, „uzņēmējdarbības garu”.

Latvieši salīdzinoši mazāk nekā vidēji citu Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu darbības vecuma iedzīvotāji plāno un ir gatavi uzsākt privāto uzņēmējdarbību. Par stimulu savas uzņēmējdarbības izveidei vispirms tiek minēta brīvu naudas līdzekļu pieejamība (41%), gandrīz divreiz mazāk – laba biznesa ideja (27%) un nodokļu samazināšana (21%). Valsts atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai nepieciešams gan grantu un kredītu, gan Eiropas Savienības fondu atbalsta aktivitāšu un jo īpaši nodokļu atvieglojumu veidā. Uzņēmēji kā pirmo uzsver tieši darbaspēka nodokļu samazināšanas nepieciešamību. Tieši augstās nodokļu likmes būtiski mazina Latvijas pakalpojumu un produkcijas konkurētspēju starptautiskā mērogā!

Vairāk būtu jālepojas un jāizceļ Latvijas uzņēmējdarbības veiksmes stāsti – kā lielajā, tā vidējā un jo īpaši mazajā biznesā, jo nereti business sākas tieši mikrouzņēmuma līmenī, kur valsts pēc Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras iniciatīvas ir spējusi atvieglot „spēles noteikumus” biznesa uzsākšanai un attīstīšanai. Labai biznesa idejai un zināšanām kādā 2012.gada jūnijs

jomā, nevis lielu brīvas naudas līdzekļu rezervei būtu jābūt „atslēgai” mazās uzņēmējdarbības uzsākšanā, jo uzņēmumu Latvijā patlaban var „iedarbināt”, iztērējot vien nepilnus 25 latus!

Arnīs Kaktiņš, tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” direktors

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati, kas veltīti iedzīvotāju viedokļiem un attieksmēm pret uzņēmējdarbību, sniedz daudz interesantu un uzmanības vērtu atziņu. Īpaši vēlētos izcelt iedzīvotāju atbildes, nosaucot vienu uzņēmēju, kurš, pēc viņu domām, ir labs paraugs citiem uzņēmējiem. Jāpiebilst, ka šajā jautājumā netika doti atbilžu varianti, turklāt tika lūgts nosaukt nevis vienkārši kādu veiksmīgu uzņēmēju, kurš pirmais ienāk prātā, bet gan tādu, kas varētu būt labs paraugs citiem. Tas neapšaubāmi bija jautājums par simboliem vai precīzāk – par pozitīviem simboliem sabiedrībā.

Pētījuma rezultāti liecina, ka 43% respondentu nav spējuši nosaukt uzņēmēju, kuru uzskatītu par paraugu. Savukārt topa līderi ar salīdzinoši nelielu minēšanas biežumu ir Aivars Lembergs (8%), Gunārs Ķirsons (5%), Vitālijs Gavrilovs (3%), Bils Geitss (2%) un Raimonds Gerkena (2%).

Iedzīvotāju atbildes spilgti parāda, ka Latvijā uzņēmējdarbības jomā ir pozitīvu simbolu trūkums. Vienlaikus tās arī vēsta, kāda kopumā ir uzņēmējdarbības „seja” Latvijas iedzīvotāju skatījumā. Tieši citi cilvēki parasti ikvienam no mums kalpo par paraugu un iedvesmas avotu, un, ja daudziem šādu paraugu nav, tad neizbrīna arī fakts, ka tikai 9% darbspējīgā vecuma iedzīvotāju ir uzsākuši savu uzņēmējdarbību. Savukārt absolūtais vairākums vai nu par uzņēmējdarbības sākšanu nav domājuši vispār, vai arī – ir domājuši, bet reālas darbības šajā sakarā nav veikuši.

Šie rezultāti labi sasaucas ar „DNB Latvijas barometra” Nr. 41 pētījuma datiem, kur respondentiem tika lūgts nosaukt cilvēkus, kurus vajadzētu svinīgi godināt valsts svētkos, 18. novembrī. Zīmīgi, ka toreiz starp nosauktajiem nebija gandrīz neviena uzņēmēja. Visbiežāk tika minēti politiķi.

Valts Kalniņš, Sabiedriskās politikas centra „Providus” pētnieks, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes studiju nodaļas docents

Kā jau jebkurā sabiedrībā arī Latvijā uzņēmēju ir mazākums. 28% respondentu gan ir domājuši uzsākt savu uzņēmējdarbību, taču nav to izdarījuši. Tikmēr liela daļa respondentu uzskata, ka brīvi naudas līdzekļi (41%) varētu viņus pamudināt uzsākt uzņēmējdarbību, kamēr jau būtiski mazāka aptaujāto daļa domā, ka par šādu pamudinājumu varētu kalpot laba biznesa ideja (27%). Var secināt, ka cilvēki naudas trūkumu par šķērslī uzskata biežāk nekā ideju trūkumu. Šķiet, vai nu daļai iedzīvotāju ir pārāk optimistisks priekšstats par savām idejām (pretējā gadījumā viņi izdomātu arī to, kā tikt pie naudas investīcijām), vai arī Latvijā ir spēcīgi institucionāli vai kulturāli šķēršļi potenciāli sekmīgu ideju īstenošanai. Ņemot vērā, ka drosme un gatavība riskēt ir biežāk nosauktais faktors, kas nosaka veiksmīgu uzņēmēju panākumus, iespējams, šo īpašību nepietiekamība bremzē uzņēmējdarbības uzsākšanu ne mazāk kā naudas un ideju deficīts.

Ievērtības cēlonis rezultāts ir Aivars Lembergs kā visbiežāk nosauktais uzņēmējs, kurš ir labs paraugs citiem uzņēmējiem. Acīmredzami daļai Latvijas iedzīvotāju nešķiet svarīgi, lai politika un uzņēmēja lomas būtu skaidri nodalītas.

Raita Karnīte, Ekonomikas prognožu centra valdes locekle

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultāti liecina, ka uzņēmējdarbības potenciāls Latvijā ir samērā augsts - vairāk nekā trešdaļa aptaujāto ir vēlējusies uzsākt uzņēmējdarbību. Ir vērts pievērst uzmanību vērtējumu salikumam jautājumā par to, kas varētu būt pietiekams pamudinājums, lai sāktu uzņēmējdarbību - 41% aptaujāto atzīmējuši naudas pieejamību (tas ir, ja būtu nauda, sāktu biznesu), bet tikai 27% - labu biznesa ideju (tas ir, sāktu tērēt naudu bez priekšstata par šādas rīcības rezultātu). Tikmēr izglītības nozīme uzņēmējdarbības uzsākšanai ir nepamatoti zema – vai nu priekšstats par prasmēm, kas nepieciešamas veiksmīgai uzņēmējdarbībai, ir nepatiess, vai arī izglītība nedod savu artavu uzņēmējdarbības prasmju attīstīšanā.

No otras puses, norādot faktoros, kāpēc veiksmīgi uzņēmēji guvuši panākumus biznesā, iedzīvotāji daudz retāk norādījuši naudas pieejamību, biežāk atzīmējot kvalitatīvos faktoros - uzņēmību, labu biznesa ideju, konkrētās jomas pārzināšanu un izglītību.

Marija Krūmiņa, Baltijas Starptautiskā ekonomikas politikas studiju centra pētniece, GEM Latvijas komandas koordinatore un vadošā pētniece

Izvērtējot „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultātus, var secināt, ka tie ir diezgan līdzīgi Uzņēmējdarbības globālā monitoringa (Global Entrepreneurship Monitor jeb GEM - starptautisks pētniecības projekts, kura mērķis ir uzņēmējdarbības procesu izpēte un analīze) jaunākajiem rezultātiem.

Saskaņā ar GEM rezultātiem aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju vecuma grupā no 18 līdz 64 gadiem uzskata, ka viņiem piemīt spējas darboties biznesā, bet tikai ceturtdaļa iedzīvotāju saskata labas potenciālās biznesa iespējas un tuvāko trīs gadu laikā plāno uzsākt savu biznesu. Aptuveni 7% iedzīvotāju ir topošie uzņēmēji jeb saskaņā ar GEM definīciju – indivīdi, kas pašreiz dibina jaunu uzņēmumu vai pēdējā gada laikā jau veikuši konkrētas darbības uzņēmējdarbības uzsākšanai, bet algas uzņēmumā maksātas ne vairāk kā trīs mēnešus.

Turklāt, kā liecina GEM rezultāti, diezgan daudzus cilvēkus (aptuveni 40%) no uzņēmējdarbības uzsākšanas attur iespējamās neveiksmes. Tas saskan ar „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultātiem - kā vienu no būtiskākajiem zaudējumiem, veicot savu uzņēmējdarbību, 59% respondentu atzīmējuši iespēju zaudēt naudu un neko nenopelnīt.

Kā liecina „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultāti, galvenie iemesli, kas mudinātu iedzīvotājus uzsākt uzņēmējdarbību, ir brīvu naudas līdzekļu pieejamība (41%), laba biznesa ideja (27%) un nodokļu samazināšana (21%). Darba zaudēšanu kā iemeslu uzsākt uzņēmējdarbību minējuši vien 9% respondentu. Patiesībā ir ļoti būtiski atdalīt „nepieciešamības spiesto” uzņēmējdarbību, kuras uzsākšana galvenokārt motivēta ar ierobežotām algota darba iespējām un bezdarba draudiem, no „iespējas motivētas” uzņēmējdarbības, kas tiek uzsākta, potenciālajam uzņēmējam saskatot jaunas iespējas, vēloties kļūt neatkarīgam vai gūt lielākus ienākumus. Šo uzņēmējdarbības veidu ietekme uz valsts ekonomikas attīstību ir ļoti dažāda. „Iespējas motivēta” uzņēmējdarbība sniedz lielāku ieguldījumu inovāciju un jaunu darbavietu radīšanā, bet „nepieciešamības spiestie” uzņēmēji teorētiski daudz retāk apsver iespējas atkārtoti investēt iegūtos līdzekļus, palielināt apgrozījumu vai nodarbināto skaitu, eksportēt produktus uz ārvalstīm, ieviest inovācijas vai izmantot modernākas tehnoloģijas. Saskaņā ar GEM rezultātiem 26% no agrīnas stadijas (algas maksātas ne vairāk kā 3.5 gadus) uzņēmumiem Latvijā radušies „nepieciešamības spiesti”. Savukārt 46% ir „iespējas motivēta” uzņēmējdarbība.

Uzņēmēji un arī potenciālie uzņēmēji atšķiras no nodarbinātiem cilvēkiem un bezdarbniekiem ar savu cilvēkkapitālu, demogrāfiskām īpašībām, finanšu resursiem un priekšstatiem par uzņēmējdarbības vidi. Sākumkapitāla pieejamība, drošība un gatavība riskēt ir starp tam īpašībām, kas atšķir uzņēmējus no pārējiem. Tas arī pilnībā sakrīt ar „DNB Latvijas barometra” rezultātiem, respondentiem identificējot galvenos faktoros, kuri nosaka, kāpēc veiksmīgi uzņēmēji ir guvuši panākumus biznesā.

Prof. Gundars Ķeniņš – Kings, Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis

Lai arī iedzīvotāji norāda, ka labs paraugs citiem uzņēmējiem ir Aivars Lembergs, Gunārs Ķirsons un Vitālijs Gavrilovs, uzskati par iespējamām uzņēmējdarbības jomām atspoguļo pavisam citu ainu, un tie nemaina faktu, ka Latvijā, salīdzinot ar Igauniju un Lietuvu, uzņēmēju ir proporcionāli mazāk. Tiesa, pēdējo 20 gadu laikā situācija ir uzlabojusies.

Interesanti, ka Rīgas Ekonomikas augstskolas asociētā profesora (tagad – Saeimas deputāta) Vjačeslava Dombrovska 2011. gadā veiktais pētījums par mazajiem uzņēmumiem Latvijā liecina, ka vispārējs naudas trūkums nekavē pat rūpniecības uzņēmumu attīstību.

Jāpiebilst, ka bibliotēkās vēl var atrast manu grāmatu „Uzņēmību!”, kuru 1999. gadā izdeva Jāņa Rozes apgāds. Tostarp tajā ir daži citāti, ko der atkārtot arī šoreiz: „Ideālam uzņēmējam laimējas būt īstā vietā un laikā. Viņš (vai viņa) rūpējas par savu veselību. Viņš ir ģimenes cilvēks, kas savai darbībai ir sagatavojies. Viņš ir acīgs un izdarīgs inovators ar labu izglītību un projektu vadības pieredzi. Viņš ir taupīgs un rūpīgs, un viņa uzņēmums atspoguļo sava saimnieka raksturu un seju. Viņš ir godīgs, un viņam ir lieliska reputācija! Peļņa viņam ir svarīga kā naudas avots, lai varētu lieliski veikt labu un pieprasītu darbu!”

Agris Ķipurs, pilnsabiedrības "JIC Biznesa inkubatora" izpilddirektors

Pārsteidz salīdzinoši lielais iedzīvotāju skaits, kuri ir domājuši par savas uzņēmējdarbības uzsākšanu. Manuprāt, tas galvenokārt varētu būt saistīts ar sabiedrības neapmierinātību ar pašreizējām darba vietām un ticību labāka darba iegūšanas iespējai. Pārsteidzoši, bet pētījums arī rāda – tikai 3% aptaujāto tic, ka Latvijā var atrast labu darbu. Domāju, tas arī kalpo par galveno iemeslu iedzīvotāju interesei par savas uzņēmējdarbības uzsākšanu. Objektīvi to sabiedrības locekļu īpatsvars, kuriem ir pamatotas iespējas uzsākt un veiksmīgi attīstīt savu uzņēmējdarbību, ir daudz zemāks.

Es būtu vēlējis, lai iedzīvotāji, jautāti, kādi ir galvenie faktori, kāpēc veiksmīgi uzņēmēji ir guvuši panākumus biznesā, visbiežāk atzīmētu tādas atbildes kā "labi pārzina jomu, kurā dibināts uzņēmums" un „prasme izvēlēties labus darbiniekus, veidot komandu". Uzskatu, ka nozares pārzināšana un spēcīga komanda ir galvenie priekšnosacījumi sekmīgas uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstīšanai. Uzņēmumus veido un attīsta cilvēki, un tā daudz lielākā mērā ir pragmatiska un pārdomāta izvēle nekā drosmīgas, šķietami spožas idejas īstenošana.

Agris Lapiņš, biedrības "Biznesa inkubators Cēsis" valdes priekšsēdētājs, SIA "Komerccizglītības centrs" pasniedzējs un konsultants

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati liecina, ka 28% aptaujāto ir domājuši par uzņēmējdarbības uzsākšanu, bet 9% aptaujāto jau dibinājuši savu uzņēmumu vai pie tā patlaban strādā. Ja pieņem, ka vēl kāds cilvēks no tiem 28% aptaujāto ar laiku izveidos savu uzņēmumu, tad mums Latvijā 10% iedzīvotāju būs uzņēmēji! Manuprāt, tas ir ļoti labs rādītājs. Dažādos rakstos par pasaules tendencēm esmu redzējis rādītāju ap 5% - ja minētie dati nav novecojuši, tad faktiski latvieši ir divas reizes uzņēmīgāki nekā vidējie pasaules pilsoņi, kas ir ļoti labi.

Viens no galvenajiem iemesliem, kas varētu pamudināt iedzīvotājus uzsākt savu uzņēmējdarbību, saskaņā ar pētījuma rezultātiem ir pieejami brīvi naudas līdzekļi. Jāteic, es minēto iemeslu noteikti ierindotu zemākā vietā – ja ir nauda, bet nav idejas, tad naudu var viegli pazaudēt! Turklāt vien 16% aptaujāto šai jautājumā atzīmējuši atbildi „pieejamākas valsts atbalsta programmas”. Tas, iespējams, skaidrojams ar iedzīvotāju zemo informētību par programmām, ko piedāvā valsts, tostarp – par biznesa inkubatoriem.

Biežāk minēto jomu sadalījums, kurās visticamāk varētu dibināt jaunu uzņēmumu, šķiet „normāls”. Pat diezgan labi pārstāvētas dažādas ar eksaktām lietām saistītas jomas - loģistika, kokapstrāde, celtniecība, farmācija u.c. Man intuitīvi šķita, ka tādu varētu būt mazāk.

Izvērtējot ieguvumus un zaudējumus no uzņēmējdarbības, var secināt, ka cilvēki labi apzinās, ko var iegūt un zaudēt! Tas var nozīmēt, ka jautājumos sniegtās atbildes tomēr ir tuvu patiesībai – mūsu izpratne ir daudz labāka nekā pasaulē!

Tikmēr uzņēmēju vidū, kuri tiek minēti kā labi paraugi citiem, ir vairāki tādi Latvijas „uzņēmēji”, kas, manuprāt, ir veiksmīgi tikai tādēļ, ka pratuši labi savienot politiku ar savām interesēm. Es nesauktu par labu uzņēmēju tādu cilvēku, kurš kaut ko sasniedzis, izmantojot politiku vai veiksmīgu privatizāciju. Tie ir veiksmīgi, izmanīgi cilvēki, nevis veiksmīgi uzņēmēji!

Uldis Osis, Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājoceklis, SIA „Konsorts” padomes priekšsēdētājs

Iedzīvotāju uzskati par iespējām uzsākt savu uzņēmējdarbību vērtējami kā visai pasīvi. Kā izrādās, lielākā respondentu daļa (57%) par šādu iespēju nav pat aizdomājušies, lai gan pēc pārdzīvotās un joprojām līdz galam nepārvarētās krīzes varētu gaidīt lielāku iedzīvotāju pašu aktivitāti ekonomisko problēmu risināšanā. Līdzīgi būtu vērtējama arī tā iedzīvotāju daļa, kas uzņēmējdarbības uzsākšanas iespējas apsvēruši, taču reāli nav neko darījuši, lai šīs iespējas izmantotu (28%). Arī līdzšinējā darba zaudēšana, kā rāda „DNB Latvijas barometra” pētījums, nav īpaši motivējošs pamudinājums, lai uzsāktu savu biznesu, – tas pēc svarīguma pakāpes dažādu pamudinājumu vidū ir tikai deviņais.

Tikmēr nozīmīgākais pamudinājums ir brīvu līdzekļu pieejamība, un tikai otrajā vietā ierindojas laba biznesa ideja. Kaut arī tas šķiet pašsaprotami, nedaudz atgādina Oskaru Briedi Pāvila Rozīša „Ceplī”, kurš bija sašutis par Finanšu ministrijas atteikumu piešķirt viņam naudas līdzekļus biznesa uzsākšanai, kā argumentu minot biznesa plāna neesamību.

Taču, ja nauda tomēr ir atrasta, tad vidējais Latvijas iedzīvotājs, kā varētu spriest pēc pētījuma rezultātiem, ar ievērojamu pārsvaru pār citām iespējamām nozarēm būtu gatavs uzsākt savu biznesu apkalpojošajā sfērā vai tirdzniecībā. Lai gan lauksaimniecība tiek minēta otrajā vietā, tas liek nedaudz šaubīties par vēl nesen populāro klišeju par latviešiem kā arāju tautu. Tomēr jādodomā, ka joprojām salīdzinoši augstā lauksaimniecības popularitāte lielā mērā saistīta ar viegli saprotamo atziņu, ka pārtikai no uzņēmējdarbības viedokļa pat vislielākajās krīzēs būs samērā stabils noiets. Citiem vārdiem, tas vismaz ir stabils bizness.

Par samērā populārām nodarbēm tiek uzskatīta arī sabiedriskā ēdināšana un skaistumkopšana. Iespējams, iedzīvotāji ne vienmēr pietiekami kritiski novērtē to, ka, neskatoties uz šķietamo atbildēs saukto uzņēmējdarbības jomu vienkāršumu, šeit novērojams liels piedāvājuma piesātinājums. Tātad arī asa konkurence, kas potenciālo peļņu samazina līdz minimumam. Šajā ziņā lauksaimniecībai ir acīmredzamas priekšrocības, jo tās produkcija ir eksportējama, tai pasaulē ir stabils un arvien pieaugošs pieprasījums.

Līdzīgi ir arī ar kokapstrādi un mežizstrādi, kas ir sestajā vietā, lai gan eksporta tirgi šajā jomā ne vienmēr ir stabili.

Šķiet, par visai bezcerīgām no uzņēmējdarbības uzsākšanas viedokļa iedzīvotāji uzskata ražošanu un rūpniecību, kas ierindojušās tikai divpadsmitajā vietā. Tas daļēji izskaidrojams ar to, ka ražošana ir kapitālietilpīga un, lai uzņēmums būtu efektīvs un pelnīt spējīgs, jāražo pietiekami lielā apjomā. Tā kā iekšējais tirgus vairumam rūpniecības produkcijas veidu visdrīzāk būs par šauru, lielāko daļu nāksies eksportēt uz citām valstīm, kuru tirgus arī jau ir piesātināts.

Ņemot vērā datoru un interneta popularitāti Latvijā, nedaudz varētu mulsināt informācijas tehnoloģiju pakalpojumu zemā popularitāte – tikai 13. vieta pēc nozīmīguma. Tā atrodas starp rūpniecību un šūšanas pakalpojumiem. Tas vedina domāt par informācijas nepietiekamību iedzīvotāju vidū attiecībā uz informācijas tehnoloģiju pakalpojumu potenciālajām iespējām dažādās jomās.

Daniels Pavļuts, Latvijas Republikas ekonomikas ministrs

Gandrīz desmitā daļa (9%) Latvijas iedzīvotāju darbojas savā privātajā biznesā, bet vairāk nekā piektdaļa (28%) par to ir domājuši, taču nav uzsākuši. Tātad – potenciālo uzņēmēju un arī biznesa ideju loks mums vēl ir pietiekami plašs. Visbiežāk kā priekšnoteikumu sava biznesa sākšanai iedzīvotāji min kapitāla pieejamību, lai gan paši atzīst, ka veiksmīga biznesa pamatā ir drosme un ideja. Tieši tas arī ir jāatceras - ne vienmēr kapitāls ir galvenais šķērslis, lai sāktu savu biznesu, bet izšķiroša var būt spēja pieņemt risku, būt pietiekami drosmīgiem un apņēmīgiem, lai iedzīvinātu savu ideju.

Klāvs Sedlenieks, sociālantropologs, Rīgas Stradiņa universitātes lektors

Lielākā daļa aptaujāto iedzīvotāju nav domājuši par uzņēmējdarbības uzsākšanu (57%), bet 24% respondentu apgalvo – nekas viņus nevarētu pamudināt kļūt par uzņēmējiem! Minētie dati ir nozīmīgi, un tie jāņem vērā, veidojot valsts politiku attiecībā uz nodarbinātību un uzņēmējdarbību. Tas nozīmē, ka vairāk nekā puse iedzīvotāju labprāt strādātu algotu darbu, iespējams, par to saņemot mazāk nekā uzņēmēji, toties dzīvojot bez papildu stresa faktoriem dzīvē. Tas savukārt varētu norādīt uz to, ka darbavietu radīšana Latvijas sabiedrībā ir nozīmīgāka nekā iespēja, piemēram, nodibināt ģimenes vai individuālo uzņēmumu. Cilvēki, kuri nevēlas veidot savu biznesu, ir arī tie, kurus visvairāk vilina nodarbinātības iespējas ārzemēs. Tāpēc iespējas atrast darbu, kuras kā ļoti sliktas, sliktas vai viduvējas novērtē 91% aptaujāto, var būt ļoti būtisks faktors vēlmē pārcelties uz dzīvi tur, kur ir darbavietas.

Normunds Skauģis, SIA „Lāči” īpašnieks

Izvērtējot iedzīvotāju atbildes par to, vai viņi kādreiz domājuši sākt savu uzņēmējdarbību, jāteic, ka vienmēr būs laiks, kas ir izdevīgāks biznesam, un tāds, kurš nav tam labvēlīgs. Taču, ņemot vērā, ka Latvijā ekonomiskā situācija sāk nedaudz uzlaboties, potenciāls izveidot uzņēmumu ir daudz augstāks, nekā tas bija ekonomiskās krīzes laikā.

Tas, ka 10% respondentu kā jomu, kurā varētu dibināt jauno uzņēmumu, atzīmējuši apkalpojošo sfēru un tirdzniecību, iespējams, skaidrojams ar kopējā noskaņojuma uzlabošanos, piemēram, cilvēki atkal arvien biežāk svin svētkus ārpus mājas, tādējādi palielinās pieprasījums pēc sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumiem. To var izjust arī manā biznesā. Turklāt apkalpojošā sfēra ir tirdzniecība ir vienas no saprotamākajām biznesa jomām.

Analizējot respondentu atbildes par uzņēmējiem, kuri ir labs paraugs citiem, var secināt, ka iedzīvotājiem trūkst informācijas par reāliem un sekmīgiem uzņēmējiem, kuri patiesi strādā pēc klasiskiem uzņēmējdarbības principiem, nevis vienkārši pārdalot mantu.

Jāpiebilst – lai uzņēmējdarbība būtu veiksmīga, nepieciešams pamatots pozitīvisms sabiedrībā!

Aiva Vīksna, biedrības „Līdere” valdes priekšsēdētāja

Pārsteidz, ka ar pietiekami lielu atbalstu biznesa uzsācējiem, bezmaksas semināriem un programmām, kas izglīto un aicina kļūt par uzņēmēju, tikai 28% aptaujāto ir domājuši par sava biznesa uzsākšanu. Turklāt viņi savas idejas nav pat realizējuši. Tas liecina tikai par to, ka sākumskolās un pamatskolās netiek pietiekami attīstīta uzņēmējspējas kompetence. Turklāt mēs baidāmies gan no pārmaiņām, gan no atbildības uzņemšanās un riska.

Pozitīva tendence ir tā, ka pamudinājums uzsākt biznesu ir nevis aizņemtie naudas resursi, bet gan pašu pieejamie brīvie finanšu līdzekļi un labas biznesa idejas. Tas liecina, ka iedzīvotāji, kuri uzsāk biznesu, to dara daudz pārdomātāk, izvērtējot riskus, ieguvumus un zaudējumus, kā arī vairākas reizes „nomērot” un tikai tad pieņemot gala lēmumu.

Ilgus gadus citos pētījumos, kuros tika uzdots jautājumu par iemeslu, kāpēc uzsākt biznesu, atbildēs atspoguļojās jebkas, izņemot naudas pelnīšanu. Tikmēr jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati mani pozitīvi pārsteidza, jo potenciālie uzņēmēji nebaidās atzīt, ka tā ir iespēja nopelnīt naudu un tikai tad – darīt to, kas pašam patīk. To, ka sava biznesa sākšana nav tikai rozēm kaisīts ceļš, bet ir smags, atbildīgs un stresa pilns darbs, arī apstiprina iedzīvotāju paustais viedoklis.

Aija Žigure, Centrālās statistikas pārvaldes vadītāja

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījuma liecina, ka iedzīvotāju vidū nav viennozīmīgas attieksmes pret uzņēmējdarbības vidi mūsu valstī. Pozitīvi, ka neliela daļa iedzīvotāju atbalstoši vērtē sava biznesa uzsākšanu un attīstību. Taču joprojām pastāv rezervēta attieksme pret idejām, kuru realizācija dotu rezultātu (peļņu) pēc ilgāka laika perioda. Tas daļēji skaidrojams ar nestabilitāti ekonomikā un ierobežotiem finanšu resursiem. Turklāt ilgtermiņā ir sarežģīti plānot ekonomikas attīstības virzienus, un joprojām pastāv augsts riska līmenis biznesa stabilitātei. Līdz ar to, tiek dota priekšroka tirdzniecības un pakalpojumu uzņēmumu veidošanai, neskatoties uz augsto konkurenci nosauktajās nozarēs.

Pozitīvi, ka pie veiksmes faktoriem tiek minētas labas idejas un zināšanas par nozari. Tas apstiprina atziņu, ka informācija, tehnoloģiju zināšanas un interese par attīstības virzieniem pasaulē ir svarīgi nosacījumi uzņēmējdarbības veidošanā.

Diemžēl „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati liecina, ka sabiedrībā trūkst informācijas par pašmāju uzņēmējiem, darbības sfērām un sasniegto nozarēs. Iedzīvotāju vērtējums rada iespaidu, ka ir ierobežots skaits uzņēmēju, par kuru nozīmi atsevišķās ekonomikas jomās ir zināms. Taču statistikas dati rāda, ka palielinās to uzņēmēju skaits, kuri veicina ekonomikas izaugsmi, veido ražotnes un nodarbina arvien vairāk cilvēku. Būtu nepieciešams regulāri publiskajā telpā stāstīt par šiem cilvēkiem un viņu pieredzi, lai mazinātu virspusējo iespaidu, ka pie mums netiek ražots nekas, izņemot pārtikas produktus un dzērienus.

PIELIKUMI**„DNB Latvijas barometra” Nr.49 aptaujas tehniskā informācija**

PĒTĪJUMA VEICĒJS	Pētījumu centrs SKDS
ĢENERĀLAIS KOPUMS	Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 74 gadiem
PLĀNOTĀS IZLASES APJOMS	1000 respondenti (ģenerālajam kopumam reprezentatīva izlase)
SASNIEGTĀS IZLASES APJOMS	1001 respondents
IZLASES METODE	Stratificētā nejaušā izlase
STRATIFIKĀCIJAS PAZĪMES	Administratīvi teritoriālā
APTAUJAS VEIKŠANAS METODE	Tiešās intervijas respondentu dzīves vietās
ĢEOGRĀFISKAIS PĀRKLĀJUMS	Visi Latvijas reģioni (116 izlases punkti)
APTAUJAS VEIKŠANAS LAIKS	No 11.05.2012. līdz 28.05.2012.

SASNIEGTĀS IZLASES SALĪDZINĀJUMS AR IEDZĪVOTĀJU STATISTIKU

	Respondentu skaits izlasē (%) pirms svēršanas	Respondentu skaits izlasē (%) pēc svēršanas	LR IeM PMLP Iedz. reģ. dati uz 07.09.2011.
KOPĀ	100.0	100.0	100.0
REĢIONS			
Rīga	34.7	31.8	31.8
Pierīga	16.6	17.5	17.5
Vidzeme	10.2	10.3	10.3
Kurzeme	10.4	13.1	13.1
Zemgale	12.9	12.3	12.3
Latgale	15.3	15.0	15.0
DZIMUMS			
Vīrieši	42.9	47.2	47.2
Sievietes	57.1	52.8	52.8
TAUTĪBA			
Latvieši	62.2	57.9	57.9
Citi	37.8	42.1	42.1
VECUMS			
18 - 24 g.v.	12.6	13.8	13.8
25 - 34 g.v.	18.0	19.7	19.7
35 - 44 g.v.	19.1	18.5	18.5
45 - 54 g.v.	18.8	19.2	19.2
55 – 74 g.v.	31.6	28.7	28.7
STATUSS			
Strādājošie	56.2	56.5	
Nestrādājošie	43.8	43.5	
IZGLĪTĪBA			
Pamata	11.2	12.1	
Vidējā, vidējā speciālā	64.1	64.2	
Augstākā	24.7	23.7	
PILSONĪBA			
LR pilsoņi	82.7	81.2	
Respondenti bez LR pilsonības	17.3	18.8	

Dati tika svērti pēc pazīmēm: reģions, tautība, dzimums, vecums.

„DNB Latvijas barometra” Nr.49 aptaujā izmantotā anketa

I DAĻA - INDIKATORI

N1. Vai, Jūsaprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā?

Pareizā	1
Nepareizā	2
Grūti pateikt/ NA	8

N2. Kā Jūs šobrīd vērtējat Latvijas valdības darbu? Vai Jūs ar to esat...

Pilnībā apmierināts	1
Drīzāk apmierināts	2
Drīzāk neapmierināts	3
Pilnībā neapmierināts	4
Grūti pateikt/ NA	8

N3. Kā Jūs novērtētu pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Ļoti labs	1
Drīzāk labs	2
Viduvējs	3
Drīzāk slikts	4
Ļoti slikts	5
Grūti pateikt/ NA	8

N4. Vai, Jūsaprāt, Latvijas ekonomikas situācija šobrīd kopumā uzlabojas, nemainās vai arī pasliktinās?

Uzlabojas	1
Pasliktinās	2
Nemainās	3
Grūti pateikt/ NA	8

N5. Domājot par Latvijas ekonomikas stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Ievērojami uzlabojies	1
Nedaudz uzlabojies	2
Nebūs mainījies	3
Drīzāk pasliktinājies	4
Ievērojami pasliktinājies	5
Grūti pateikt/ NA	8

N6. Kā Jūs novērtētu savu/ savas ģimenes pašreizējo finansiālo stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Ļoti labs	1
Drīzāk labs	2
Viduvējs	3
Drīzāk slikts	4
Ļoti slikts	5
Grūti pateikt/ NA	8

N7. Domājot par Jūsu un Jūsu ģimenes materiālo stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Ievērojami uzlabojies	1
Nedaudz uzlabojies	2
Nebūs mainījies	3
Drīzāk pasliktinājies	4
Ievērojami pasliktinājies	5
Grūti pateikt/ NA	8

N8. Kādas, Jūsaprāt, šobrīd kopumā ir iespējas Latvijā atrast labu darbu? Vai, Jūsaprāt, tās ir...

Ļoti labas	1
Drīzāk labas	2
Viduvējas	3
Drīzāk sliktas	4
Ļoti sliktas	5
Grūti pateikt/ NA	8

II DAĻA – UZŅĒMĒJDARBĪBA

R1. Lūdzu, nosauciet vienu uzņēmēju, kurš, Jūsprāt, ir labs paraugs citiem uzņēmējiem! (Lūdzu, norādīt vārdu, uzvārdu!) (Uzmanību intervētājam: var būt gan Latvijas, gan ārvalstu uzņēmēji)

R2. Vai esat kādreiz domājis/-usi uzsākt savu uzņēmējdarbību? (viena atbilde!)

Esmu domājis/-usi un esmu nodibinājis/-usi savu uzņēmumu, vai šobrīd pie tā strādāju	1
Esmu domājis/-usi, bet neesmu to izdarījis/-usi	2
Neesmu domājis/-usi par savu uzņēmējdarbību	3
Grūti pateikt/NA	8

R3. Kas varētu būt pietiekams pamudinājums Jums uzsākt savu uzņēmējdarbību? (Kartīte R3. Atzīmēt līdz 3 atbildēm!)

Labā biznesa ideja	1
Domubiedru/ biznesa partneru parādīšanās	2
Pieejami brīvi naudas līdzekļi, ko var ieguldīt uzņēmējdarbībā	3
Pieejami citi resursi (piem., izejvielas, tpašumi), ko var izmantot, lai sāktu kaut ko ražot, tirgot vai piedāvāt kādus pakalpojumus	4
Izdevīgi komercbanku piedāvājumi uzņēmējdarbības kreditēšanai	5
Pieejamākas valsts atbalsta programmas uzņēmējiem	6
Veiksmīga pazīstamu cilvēku pieredze uzņēmējdarbībā	7
Nodokļu samazināšana	8
Uzņēmējdarbības vides uzlabošana (piem., dažādu ierobežojumu, prasību atvieglošana)	9
Pārlicība par valsts ekonomiskās situācijas uzlabošanu	10
Darba zaudēšana	11
Attiecīgas izglītības iegūšana (piem., uzņēmējdarbības kursu apmeklēšana, augstākās izglītības iegūšana uzņēmējdarbībā)	12
Cits (norādīt, kas)	13
Mani nekas nevarētu pamudināt sākt savu uzņēmējdarbību	14
Man jau ir savs uzņēmums/-i	15
Grūti pateikt/NA	98

R4. Kurā jomā Jūs, visticamāk, varētu dibināt jaunu uzņēmumu, ja nolemtu to darīt? (Intervētāj: lūdzu, pierakstiet pēc iespējas detalizētāk! Vajadzības gadījumā pārjautājiet!)

R5. Kas, Jūsprāt, ir 5 galvenie faktori, kas nosaka to, kāpēc veiksmīgi uzņēmēji ir guvuši panākumus biznesā? (Kartīte R5, atzīmēt ne vairāk kā 5 atbildes!)

Labas idejas	1
Labi pārziņa jomu, kurā dibināts uzņēmums	2
Zināšanas uzņēmējdarbībā	3
Smags darbs	4
Drosme, gatavība riskēt	5
Mērķtiecība, neatlaidība	6
Prasme izmantot situāciju, izdevības	7
Prasme veidot labu tēlu sabiedrībā	8
Prasme izvēlēties labus darbiniekus, veidot komandu	9
Liels sākumkapitāls	10
Gatavība izmantot jebkādas (pat negodīgus) līdzekļus	11
Liela nozīme bijusi veiksmei, laimīgai nejaušībai, apstākļu sakritībai	12
Spēcīga vēlme vai vajadzība nopelnīt naudu	13
Spējas, talants	14
Labi sakari	15
Cits (norādīt)	16
Grūti pateikt/NA	98

R6. Kā Jūs domājat, kas ir 3 būtiskākie pozitīvie ieguvumi no savas uzņēmējdarbības?

(Izsniegt kartīti R6, ne vairāk kā 3 atbildes!)

Iespēja nopelnīt	1
Iespēja pašam organizēt savu dzīvi, laiku	2
Iespēja darīt to, kas pašam patīk	3
Jaunas zināšanas, pieredze	4
Nav priekšnieku, nav nevienam padots	5
Lielāka pašapziņa	6
Cita atbilde (<i>norādīt, kas</i>).....	7
Nav nekādu ieguvumu	8
Grūti pateikt/NA	98

R7. Kas, Jūsuprāt, ir 3 būtiskākie zaudējumi, veicot savu uzņēmējdarbību? (Izsniegt kartīti R7, ne vairāk kā 3 atbildes!)

Papildus stress	1
Smagāks darbs nekā algotajam darbiniekiem	2
Iespēja zaudēt naudu, neko nenopelnīt	3
Nedrošība par nākotni, stabilitātes trūkums, liels risks	4
Mazāk laika ģimenei un draugiem	5
Jādara lietas, ko negribas darīt (piem., attiecības ar valsts iestādēm, dokumentu kārtošana u.tml.)	6
Cits (<i>norādīt, kas</i>)	7
Nav nekādu zaudējumu	8
Grūti pateikt/NA	98

Atbildes uz jautājumu „Lūdzu, nosauciet vienu uzņēmēju, kurš, Jūsaprāt, ir labs paraugs citiem uzņēmējiem!”

Aivars Lembergs	8.2	Marks Cukerbergs	0.3
Gunārs Ķirsons	5.1	Māris Saukāns	0.3
Vitālijs Gavrilovs	3.1	Valērijs Terentjevs	0.3
Bils Geitss	2.3	Jansonu ģimene	0.3
Raimonds Gerkens	1.6	Nils Ušakovs	0.2
Iļja Gerčikovs	1.4	Normunds Audzišs	0.2
Normunds Skaugijs	1.3	Vilis Vītols	0.2
Andris Šķēle	1.1	Visvaldis Jansons	0.2
Sīviss Džobss	0.9	Pēteris Bārtulis	0.2
Ainārs Šlesers	0.8	Ernests Miļevskis	0.2
Kirovs Lipmans	0.8	Gusts Svens Pētersons	0.2
Normunds Bomis	0.7	Jānis Vinters (brāji Vinteri)	0.2
Romāns Abramovičs	0.7	Lauris Liberts	0.2
Guntis Rāvis	0.6	Vilis Krištopans	0.2
Jūlijs Krūmiņš	0.6	Mārtiņš Rītiņš	0.2
Uldis Pīlēns	0.5	Henrijs Fords	0.2
Juris Paulovičs	0.4	Juris Biķis	0.2
Ainars Bierands	0.3	Rihards Eigims	0.2
Andris Bērziņš	0.3	Lotte Tisenkopfa	0.2
Jāzeps Šnepsts	0.3	Mihails Prohorovs	0.2
Juris Binde	0.3	Baranovskis (nekonkretizēts)	0.2
Valērijs Kargins	0.3	Daumants Vītols	0.2
Pēteris Dzirkals	0.3	Guntis Indriksons	0.2
Džordžs Soross	0.3	Cits uzņēmējs/-a (katrs minēts/-a 1 reizi)*	16.3
Kaspars Bergmanis	0.3	Cita atbilde**	1.5
Jānis un Zane Bērziņi	0.3	Nav tādu uzņēmēju	1.9
Volts Disnejs	0.3	Nezin/NA	43.0
Ivars Pumpurs	0.3		

*Kategorijā "Cits uzņēmējs/-a (katrs minēts/-a 1 reizi)" ietilpst: "Adriāns Dāvis"; "Agris Tamanis"; "Aigars Mednis"; "Aigars Melderis"; "Aigars Trūps"; "Ainārs Laminskis"; "Ainārs Pauriņš"; "Aivars Ģinis"; "Aivars Junkers"; "Aivars Laipnieks"; "Aldis Driķis"; "Aleksandrs Aleksandrovskis"; "Aleksandrs Guks"; "Aleksandrs Ivanovs"; "Aleksandrs Kaņevskis"; "Aleksandrs Mirskis"; "Aleksandrs Savickis"; "Aleksejs Daņiljenko"; "Andis Engēlis"; "Andrejs Bajārs"; "Andrejs Balodis"; "Andrejs Ēķis"; "Andrejs Pimanovs"; "Andris Dambis"; "Andris Filipenoks"; "Andris Grūtups"; "Andris Kononovs"; "Andris Oskars Brutāns"; "Andris Rūmītis"; "Andris Ungurs"; "Andris Vējiņš"; "Armands Balodis"; "Armands Burmistrovs"; "Arnis Dabars SIA MMD Rāmju sistēma, god."; "Belēvičs Guntis"; "Belijs (nekonkretizēts)"; "Binnija"; "Boriss Berezovskis"; "Boriss Bluhmanis"; "Brensons (nekonkretizēts)"; "Cirullis Juris"; "Čeds Hērlijs (Chad Hurley)"; "Didzis Duburs"; "Džons Rokfellers"; "Edgars Lagzdīns"; "Edgars Treimanis"; "Einārs Repše"; "Elmārs Tannis"; "Ēriks Stendzenieks"; "Eva Sietiņšone-Zatlere"; "Fils Naits"; "Gints Zeiļa"; "Graudīņš Gints"; "Guntars Meluškāns"; "Guntars Račs"; "Helmutš Štrauhs"; "Henrijs Volkers"; "Ieva Plaude Rēlingere"; "Igorš Lucijanovs"; "Ilmārs Pīlenieks"; "Imants Rendenieks"; "Ināra Šure"; "Inese Ločmele"; "Inna Henri"; "Ivars Godmanis"; "Ivars Kalniņš"; "Ivars Ķiksis"; "J.Lazdiņš (nekonkretizēts)"; "Jānis Blūms"; "Jānis Brantevics"; "Jānis Daģis"; "Jānis Dāvis"; "Jānis Grīnvalds"; "Jānis Ģeģeris"; "Jānis Kezis"; "Jānis Matisons"; "Jānis Naglis"; "Jānis Ošlejs"; "Jānis Sulutauris"; "Jānis Šimins"; "Jānis Vašuks"; "Jānis Vilnītis"; "Jeļena Gerasika"; "Jurģis Liepnieks"; "Juris Daņilko"; "Juris Jonaitis"; "Juris Kursītis"; "Juris Pilvers"; "Juris Vimba"; "Juris Žagars"; "Kārlis Bērziņš"; "Kristīne Līpiņa"; "Laimonis Onzulis"; "Leonīds Loginovs"; "Liepiņš (nekonkretizēts)"; "Levs Šmorgons"; "Mareks Bērziņš"; "Māris Dimants"; "Māris Gailis"; "Māris Mančinskis"; "Māris Sliede"; "Māris Šmits"; "Mārtiņš Ceriņš"; "Mārtiņš Krūmiņš"; "Mihails Ulmans"; "Modris Jansons"; "Monvičs Švarcs"; "Nadims Semjonovs"; "Nazils Džominovs"; "Nikolajs un Larisa Turota"; "Normunds Teko"; "Oļegs Stepanovs"; "Oskars Borševskis"; "Oskars Levits"; "Ozoliņi (nekonkretizēts)"; "Pēteris Dzirkals"; "Pēteris Urtāns"; "Pjotrs Avens"; "Raimonds Pauls"; "Ričards Brensons"; "Rihards Biziks"; "Romāns Naudiņš"; "Rūdis Lūsiņš"; "Sandra Purviņa"; "Sandris Saukums"; "Sarmīte Ēlerte"; "Sergejs Brins"; "Sergejs Hodjušins"; "Silvīns Fridriksons"; "Staņislavs Gžibovskis"; "Stella Petrosjana"; "Šķēle (nekonkretizēts)"; "Šteins (nekonkretizēts)"; "Teterevi (Boriss un Ināra)"; "Valdis Jēkabsons"; "Valdis Kalnozols"; "Valdis Meluškāns"; "Valdis Zatlere"; "Valentīns Kokalis"; "Valentīns Kokorēvičs"; "Vasilijš Melņiks"; "Vidmants Paulvičs"; "Vija Kilbloka"; "Viktors Trušelis"; "Viktors Vilkaušs"; "Vitālijs Pastars"; "Vitālijs Segejevičs Masleņikovs"; "Vladimirs Salomatins"; "Vladislavs Voits"; "Voldemārs Marks"; "Zandbergs (nekonkretizēts)"; "Ziedonis Lapiņš".

**Kategorijā "Cita atbilde" ietilpst: "labi uzņēmēji bankrotēja" (minēts 3 reizes); "fabrika "Laima"" (minēts 1 reizi); "Inna Henri, adīšanas salons uz Bīķernieku ielas" (minēts 1 reizi); "koris (SIA Skonto)" (minēts 1 reizi); "K-Rauta vadītājs" (minēts 1 reizi); "neuzskatu, ka "tirie" uzņēmēji var būt paraugs" (minēts 1 reizi); "RVR" (minēts 1 reizi); "SIA Lux" (minēts 1 reizi); "Skrundas gotiņas" (minēts 1 reizi); "slaveno zīmolu uzņēmēji" (minēts 1 reizi); "stikla šķiedras rūpnīcas" (minēts 1 reizi); "Tele 2 saimnieks" (minēts 1 reizi); "visi politiķi" (minēts 1 reizi); "visi, kas nodarbojas ar labdarību" (minēts 1 reizi).

Papildu informācija:

Teika Lapsa

DNB bankas sabiedrisko attiecību vadītāja

Tel. 29161561

E-pasts: teika.lapsa@dnb.lv